

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra občanské výchovy a filosofie

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Gender v české politice
Gender in Czech politics

Lucie Březinová

Vedoucí práce: PhDr. Ondřej Lánský, Ph.D.
Studijní program: Specializace v pedagogice
Studijní obor: B D-ZSV

Odevzdáním této bakalářské práce na téma *Gender v české politice* potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Praha 11.7.2021

.....

podpis

Poděkování:

Ráda bych poděkovala PhDr. Ondřeji Lánskému, Ph.D. za vedení mé bakalářské práce, cenné rady a především vstřícný přístup při konzultacích a vypracování práce. Děkuji také respondentům, kteří byli ochotni poskytnou rozhovor a tím mi umožnit výzkum.

ABSTRAKT

Bakalářská práce s názvem „Gender v české politice“ se zabývá postavením žen v politice České republiky. Cílem práce je seznámit čtenáře s problematikou nízkého počtu političek a zjistit postoj vybraných politických stran k této otázce. Teoretická část bakalářské práce je rozdělena do třech částí. První část se věnuje vymezení základních pojmů. Jedná se o pojmy gender, genderový stereotyp a feminismus, přičemž u posledního zmíněného pojmu stručně charakterizuje vývoj jednotlivých feministických vln. Druhá část pojednává o problematice nízkého zastoupení žen v politice ČR. Pozornost je zaměřena na efekt skleněného stropu. Poslední třetí část je věnována jednotlivým bariérám, které brání ženám vstoupit do politiky. V empirické části bakalářské práce se zabývám postojem politických stran k genderové otázce v české politice. Mezi hlavní zkoumané otázky patří: Jak vnímají problematiku znevýhodnění žen v politice? Do jaké míry se vybrané politické strany zabývají otázkou genderu? Co v tomto kontextu chystají vzhledem k volbách do Poslanecké sněmovny, které budou v říjnu 2021? Metodami využitými k empirické analýze jsou polostrukturovaný rozhovor a strukturovaný rozhovor. Výzkumu se nakonec byly ochotny zúčastnit pouze čtyři politické strany a to Pirátská strana, politické hnutí STAN (Starostové a nezávislí), TOP 09 a politické hnutí SPD (Svoboda a přímá demokracie).

KLÍČOVÁ SLOVA

ženy, feminismus, gender, ženská role, politika, volby

ABSTRACT

The bachelor thesis “Gender v české politice” deal with women's situation in czech politics. The aim of thesis is to acquaint a reader with an issue with low number of female politicians and find out position of choosen political parties to female question. Theoretical part of thesis is divided into three parts. The first part defines fundamental terms like gender, gender stereotype and feminism. Evolution of single waves of feminism is also briefly characterized there. The second part talks about an issue with low number of women in czech politics. We take attention to glass ceiling efect. The last third part describes other barriers impending women to be a politicians. In empirical part of thesis I deal with position of political parties to question of gender in czech politics. The main questions, which we were asking for ourself, were: To which degree do choosen political parties deal with question of gender? How are they aware of problem with disadvantage of women in politics? What are they preparing in this connection to polls into house of Commons, which are going to be held in October 2021? Methods used to data collection are halfstructured interview and structured interview. Four parties participate in research, Pirátská strana, political movement STAN (Starostové a nezávislí), TOP 09 and political movement SPD (Svoboda a přímá demokracie).

KEYWORDS

women, feminism, gender, female role, politics, elections

Obsah

Úvod	7
1 Vymezení základních pojmů	9
1.1 Gender.....	9
1.2 Genderový stereotyp	10
1.3 Feminismus	11
1.3.1 První vlna feminismu	12
1.3.2 Druhá vlna feminismu	14
1.3.3 Třetí vlna feminismu	15
2 Problematika nízkého zastoupení žen v politice ČR	17
2.1 Skleněný strop.....	18
2.1.1 Skleněný strop v České politice	19
3 Bariéry bránící ženám vstup do české politiky.....	22
3.1 Makroúroveň – institucionální bariéry	22
3.2 Mezoúroveň – společenské bariéry.....	26
3.3 Mikroúroveň – individuální bariéry.....	28
4 Postoj vybraných politických stran ke genderové otázce v české politice	32
4.1 Téma a cíle výzkumného šetření	32
4.2 Metodologie výzkumu	32
4.2.1 Strukturovaný a polostrukturovaný rozhovor.....	33
4.3 Výběr informantů.....	34
4.4 Osnova polostrukturovaného rozhovoru a výčet výzkumných otázek	35
4.4.1 Osnova polostrukturovaného rozhovoru	35
4.4.2 Výčet výzkumných otázek.....	36
4.5 Základní popis informantů a souhrn rozhovorů.....	36

4.5.1	Pirátská strana.....	36
4.5.2	STAN (Starostové a nezávislí)	40
4.5.3	TOP 09.....	47
4.5.4	SPD (Svoboda a přímá demokracie)	48
4.6	Analýza rozhovorů a výsledky výzkumu.....	49
4.6.1	Postoj politických stran ke genderu v české politice.....	49
4.6.2	Vnitrostranická opatření na podporu žen v české politice.....	52
4.7	Feministický kontext rozhovorů	56
	Závěr.....	58
	Seznam literatury a jiných informačních zdrojů.....	60

Úvod

Přestože žijeme v demokratické a relativně otevřené společnosti, česká společnost stále nedospěla k rovnocennému postavení žen ve všech profesních sférách. Ve své bakalářské práci jsem se proto rozhodla věnovat oblasti politiky, kde stereotypní předsudky také přetrvávají. Nejen že zastoupení žen v politice v České republice je oproti mužům výrazně menší, ale to samé můžeme konstatovat i o počtu žen na kandidátních listinách politických stran a hnutí. Ačkoliv se politické zastoupení žen v posledních letech mírně zvýšilo, dalším problematickým aspektem, který zde hraje zásadní roli, je pořadí žen na kandidátních listinách. Ženy se totiž častěji vyskytují na dolních příčkách. Ve své bakalářské práci jsem se proto zaměřila na otázku vnímání genderu v politických stranách. Mým cílem bylo zjistit, jaký je postoj vybraných politických stran k této problematice. Mezi hlavní výzkumné otázky, které jsem si při psaní a výzkumu pokládala, patřily: Do jaké míry se vybrané politické strany zabývají otázkou genderu? Jak vnímají problematiku znevýhodnění žen v politice? Co v tomto kontextu chystají vzhledem k volbách do Poslanecké sněmovny, které budou v říjnu 2021? Součástí práce byla mimo jiné také příprava a realizace polostrukturovaných či strukturovaných rozhovorů s představiteli vybraných politických stran.

Bakalářská práce se v podstatě skládá z teoretické a empirické části. V první kapitole se zabývám základními pojmy jako gender, genderový stereotyp a feminismus, kde u každého pojmu stručně charakterizuji jeho podstatu. Na feminismus jsem se zaměřila i z historického hlediska a podávám vývojový přehled tří feministických vln. Druhá kapitola se vztahuje k problematice nízkého počtu žen zastoupených v české politice a to především k efektu skleněného stropu v ČR. Třetí kapitola pojednává o různých bariérách, které ženy musí často překonávat při vstupu do politického života. Práce je zaměřena na institucionální, společenské a individuální bariéry.

V empirické části této práce se následovně zabývám postojem vybraných politických stran k problematice genderu v české politice. Součástí práce je metodologie výzkumu a výčet jednotlivých tematických okruhů a výzkumných otázek. Tato část dále obsahuje souhrn rozhovorů a zaslaných odpovědí politických stran. Konkrétně se jedná o liberálně progresivní Pirátskou stranu, liberální politické hnutí STAN (Starostové a nezávislí),

liberálně konzervativní politickou stranu TOP 09 a radikálně populistické politické hnutí SPD (Svoboda a přímá demokracie). Jednotlivé rozhovory jsem se rozhodla zařadit do hlavní části bakalářské práce a jejich popisu je tak věnována celá podkapitola 4.5 (Základní popis informantů a souhrn rozhovorů). Pokud tedy nechcete rozhovory s vybranými politickými stranami dopodrobna číst, můžete rovnou přejít k následující podkapitole 4.6 (Analýza rozhovorů a výsledky výzkumu). V této části jsou jednotlivé výpovědi porovnány a vyhodnoceny. V poslední podkapitole empirické části jsem provedla také analýzu postojů vybraných politických stran v kontextu vln feministického hnutí

1 Vymezení základních pojmů

Dříve než se dostaneme k samostatné problematice genderu v politice České republiky, je zapotřebí si vymezit základní pojmy, které se k tomuto tématu vztahují. První kapitola se proto bude konkrétně věnovat samotnému genderu jako psychologicko kulturnímu konstrukt, dále se zaměří na genderové stereotypy a jejich vliv v každodenním životě a v neposlední řadě i na podstatu feministického hnutí.

1.1 Gender

Abychom mohli zcela pochopit pojem genderu, musíme si nejdříve definovat jiný pojem a to pohlaví. Pohlaví lze chápat jako biologickou kategorii určující odlišné fyziologické znaky, na základě kterých dochází ve společnosti k rozdělení na muže a ženy. S těmito kategoriemi se poté ve společnosti pojí role a požadavky. Jedná se o vrozenou biologickou predispozici, kde hraje zásadní roli přítomnost pohlavních chromozomů.¹ Ačkoliv se to na první pohled nemusí zdát, anatomické rozdíly mezi mužským a ženským tělem nejsou na tolik odlišné, a proto lze konstatovat, že jejich stavba těla je ve své podstatě shodná. Biologická diference tedy spočívá především v pohlavních orgánech a jejich rozmnožovací funkci.²

Gender oproti pohlaví není primárně vrozený, ale je utvářen uvnitř každé společnosti. V tomto případě proto spíše mluvíme o souboru společenských očekávání, které jsou udržovány a předávány kulturní nebiologickou cestou.³ Pracujíc s představou, že existují jisté feminní vlastnosti, které lze připsat pouze ženám, na druhé straně maskulinní vlastnosti patří pouze mužům a ani jedno pohlaví nezahrnuje vlastnosti toho druhého. Jelikož žijeme ale v heterogenním světě, představa o genderu se v různých společnostech liší. Nejenomže má každá kultura jiný postoj k genderovým rolím, jež každého příslušníka daného pohlaví determinuje v každodenním životě, ale také se jejich stanovisko mění v průběhu let.⁴ Definici genderu proto z tohoto důvodu můžeme vymezit pouze v obecné rovině.

¹Petrusek, Miloslav a kol. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum, 1996, s. 782.

²Oakley, Ann. *Pohlaví, gender a společnost*. Praha: Portál, 2000, s. 22.

³Renzetti, Claire M. a Daniel J. Curran. *Ženy, muži a společnost*. Praha: Karolinum, 2003, s. 31.

⁴Petrusek, Miloslav a kol. *Velký sociologický slovník*. C. d., s. 339.

Mezi jeden z nejdůležitějších faktorů při samotném procesu vytváření a přijímání genderové identity patří rodiče. Už v prvních okamžicích při narození nám je připisán gender, a to na základě postojů a později především výchovou rodičů. Již u matek novorozenců bylo prokázáno odlišné chování u chlapců či dívek. Působením rodičům si jedinci vytváří ucelený obraz, co jako ženy a muži mohou, a naopak i nemohou v rámci společensky očekávaných norem.

Přestože se jedinci svému genderu učí v průběhu svého celého života, jak již bylo zmíněno v předešlém odstavci, naše genderová identita se vytváří v počáteční fázi našeho narození. Změnit genderovou identitu je proto velmi obtížné, ne-li nemožné.⁵

1.2 Genderový stereotyp

Ve všech společnostech se setkáváme s dalším třídícím prvkem stereotypem, který zjednodušeně chápeme jako kulturně dané představy ovlivňující naše jednání a celkové chápání světa.⁶ Termín se poprvé vyskytl v publikaci amerického filosofa a novináře Waltera Lippmanna, jež nese v originále název *Public Opinion* (v českém překladu *Veřejné mínění*). Na stereotypy nahlíží jako na systémy formulující náš stálý obraz světa. Ačkoli tento obraz nemusí být úplný, jistým způsobem ovlivňuje naše postavení a názor na celý svět.⁷ Stereotypů existuje několik druhů, v bakalářské práci se však budu zabývat pouze jedním a to genderovým stereotypem. Na základě genderu převládají ve společnostech určité názory, jak by se měla správná žena například chovat a vypadat. Ve společnosti sdílené představy o typickém vzhledu a jednání panují i pro muže. Jako tomu bylo v případě obecného pojmu genderu, stejně tak i genderové stereotypy se liší v různých dobách, kulturách, nebo například i v jednotlivých rodinách.⁸ Výchozím bodem genderových představ je skutečnost, která předpokládá, že ženy mají pouze feminní charakteristiky a muži maskulinní. O zjednodušeném obrazu výhradně feminní ženy a maskulinním muži se v současné době opustilo, a tak se jednotlivé charakteristické hranice čím dál více prolínají.⁹

⁵Oakley, Ann. *Pohlaví, gender a společnost*. C. d., s. 123.

⁶Petrusek, Miloslav a kol. *Velký sociologický slovník*. C. d., s. 1229.

⁷Lippmann, Walter. *Veřejné mínění*. Praha: Portál, 2015, s. 63.

⁸Janošová, Pavlína. *Dívčí a chlapecká identita: vývoj a úskali*. Praha: Grada, 2008, s. 27–29.

⁹Valdrová, Jana. *Abc feminizmu*. Brno: Nesehnutí, 2004, s. 25.

Ačkoliv předsudkům podléhají oba gendery, genderové odlišnosti se projevují u žen a mužů jiným způsobem. Obecně lze říci, že důsledky nerovnosti a zažitých genderových stereotypů více negativně ovlivňují ženy.¹⁰ Ženy jsou obvykle vychovávány k tomu, aby se chovaly ukázněně a příliš nezvyšovaly hlas, protože jinak budou vybočovat z davu. Dokonce i témata hovorů jsou rozdělena na typicky mužská a ženská. Poněvadž se jedná o předsudky předávané skrze společnost, v dnešní době tomuto rozdělení a stereotypizaci z velké části napomáhají především masová média.¹¹ Mezi nejčastěji přisuzované vlastnosti žen poté patří například přecitlivělost, laskavost, čistota, klid a krása. Naopak k mužským vlastnostem se řadí soutěživost, dominantní postavení, větší pracovitost a také bezohlednost.¹² Na základě těchto vlastností jsou dále přiřazována různá povolání, záliby a jiné aktivity.

1.3 Feminismus

Při zkoumání genderové problematiky se objevuje další důležitý pojem, kterým je feminismus. Jeho význam vychází z latinského slova femina, což v překladu značí žena.¹³ Zjednodušeně lze feminismus vysvětlit jako skupinové hnutí, které se zabývá ženskou otázkou a usiluje o jejich rovnoprávnost. V návaznosti je dále ale zapotřebí vyvrátit jednu mylnou představu o tom, že by se ve feministickém hnutí angažovaly pouze ženy. Ačkoliv se jedná o hnutí za ženskou emancipaci, není zcela opomenuta ani mužská perspektiva. V počátcích zkoumání tomu bylo dokonce naopak a výzkumníci byli pouze muži. Tím, že výzkum byl prováděn pouze muži, se ale narazilo na problém, který zásadně ovlivnil podobu výzkumu. Bádání probíhalo pouze z pohledu mužů, takže ve výzkumu nebyla zahrnuta celá škála společnosti. Stejný problém by nastal i u výzkumu, který by prováděly pouze ženy. Pro celistvý a realistický pohled je z tohoto důvodu nutná participace jak mužů, tak i žen.¹⁴ Výchozím problémem, který feminismus identifikuje ve společnosti, je nadřazenost mužského pohlaví nad ženským, a to v zásadě skoro ve všech aspektech života. S tímto

¹⁰Renzetti, Claire M. a Daniel J. Curran. *Ženy, muži a společnost*. C. d., s. 33-34.

¹¹Valdrová, Jana. *Abc feminizmu*. C. d., 2004, s. 11.

¹²Janošová, Pavlína. *Dívčí a chlapecká identita: vývoj a úskalí*. C. d., 2008, s. 40.

¹³Petrusek, Miloslav a kol. *Velký sociologický slovník*. C. d., s. 308

¹⁴Valdrová, Jana. *Abc feminizmu*. C. d., s. 185.

nevýhodným postavením se snaží bojovat a ukázat ženu jako samostatné individuum s nárokem na vlastní práva.¹⁵

Feministické hnutí se poprvé začalo formovat na konci 18. století a již od počátku má stanovený základní cíl, čeho by chtělo dosáhnout – rovnoprávnosti žen. Nesouhlasí se stávajícím uspořádáním společnosti, kde na jedno pohlaví (muže) je v některých případech stále nahlíženo jako na cennější než na druhé (ženy). O feminismu jako takovém nelze však uvažovat v jednotném čísle, jelikož v průběhu let docházelo ke společenským změnám a tím docházelo i ke změnám v požadavcích uvnitř feministického hnutí. Uvnitř tohoto hnutí se postupně začaly vyčleňovat také jednotlivé proudy, které zastávají odlišné požadavky. Feminismus tedy nepředstavuje jednotný a ucelený myšlenkový směr, ale je velmi diverzifikovaný.¹⁶ Následující část bude proto věnovaná stručnému přehledu historického vývoje feministických vln a jejich hlavním bodům programu.

1.3.1 První vlna feminismu

První vlna feminismu se vymezuje od poslední třetiny 18. století do roku 1930.¹⁷ Feministické myšlenky ve společnostech lze nalézt již mnohem dříve. Tím, že u moci stáli ale především muži, kteří nechtěli přijít o svou moc, nedošlo nikdy předtím k jejich rozšíření.¹⁸ Ženy se na konci 18. století nacházely na okraji systému a k jejich lepšímu postavení nepřispěl ani nový společenský řád, který jejich postavení veskrze zhoršil. V polarizované společnosti nebyly vnímány jako lidské bytosti, natož jako rovnocenné osoby s muži. Žena byla často vnímána spíše za statek, který vlastní muž. Z těchto důvodů nespokojenost žen se stávajícím systémem stále rostla a více žen se začalo dožadovat rozšířenějších práv. Mezi hlavní požadavky, o které usilovaly feministky první vlny, patřily základní občanská práva. Jednalo se především o práva v oblasti politického, ale i občanského života.¹⁹ Požadavky se vztahovaly především na lepší možnost vzdělání,

¹⁵Petrusek, Miloslav a kol. *Velký sociologický slovník*. C. d., s. 308.

¹⁶Renzetti, Claire M. a Daniel J. Curran. *Ženy, muži a společnost*. C. d., s. 30-31.

¹⁷Valdrová, Jana. *Abc feminismu*. C. d., s. 169.

¹⁸Renzetti, Claire M. a Daniel J. Curran. *Ženy, muži a společnost*. C. d., s. 36.

¹⁹Valdrová, Jana. *Abc feminismu*. C. d., s. 170.

svobodnější volbu zaměstnání, větší rovnost v rodinné sféře, volební právo a také nejzákladnější právo na sebeurčení.²⁰

Jeden z nejsilnějších feministických proudů tehdejší doby působil ve Velké Británii, kde se ženy požadující volební právo začaly hanlivě označovat za sufražetky. Tomuto označení předcházela jedna důležitá událost z roku 1866, kdy se britský parlament nevyjádřil k petici 1 500 žen bojujících za přiznání volebních práv. Na tento popud feministky založily Národní spolek pro hlasovací právo – v původním anglickém překladu National Society for Women's Suffrage. Tento název spolku poté sloužil jako inspirace k vytvoření již zmíněného výrazu sufražetky.²¹ Do první vlny feministického hnutí se aktivně zapojili i přední čeští představitelé, a proto se i u nás dostaly feministické myšlenky do popředí každodenního života. Základní požadavek volebního práva se naplnil v Československé republice během první poloviny 20. století a ženy tak mohly volit v prvních poválečných volbách do Poslanecké sněmovny v roce 1920. O prosazení politických a občanských práv pro ženy se zasloužili osobnosti jako Božena Němcová, Eliška Krásnohorská, Karolína Světlá, Františka Plamínková, Magdalena Dobromila Rettigová nebo také první československý prezident Tomáš Garrigue Masaryk.²²

Počáteční vlna feminismu nakonec odezněla a to především ze dvou hlavních důvodů. Jako první důvod se uvádí prostý fakt toho, že byly naplněny veškeré požadavky, o které feministky první vlny usilovaly. Po první polovině 20. století tak skoro ve všech evropských zemích získaly ženy volební právo a mohly se díky tomu aktivně zapojit do dění veřejného života. Práva jim byla přiručena i v oblasti vzdělání nebo například majetku. Další důvod ke konci zapříčinila několikaletá ekonomická krize, která zasáhla skoro celý svět. V důsledku škod, jež za sebou zanechala první světová válka a pozdější ekonomické krize, začaly ve společnostech sílit radikální myšlenkové směry. V popředí feministického hnutí proto nebyla již ženská otázka, ale svou pozornost postupně přeorientovalo k závažnějším společenským

²⁰Osvaldová, Barbora. *Česká média a feminismus*. C. d., 2004, s. 18.

²¹Zvěřina, Jaroslav. *Feminismus a jeho současné podoby*. In: Centrum pro studium demokracie a kultury [online]. 2016 [cit. 2021-06-09]. Dostupné z: <https://www.cdk.cz/feminismus-jeho-soucasne-podoby>.

²²Sokačová, Linda. *Stručná historie feminismu*. In: Feminismus: o ženách, mužích, feminismu a gender studies [online]. [cit. 2021-07-04]. Dostupné z: <http://web.feminismus.cz/historie.shtml>.

otázkám. K odeznění vlny tak přispělo nejenom naplnění požadavků, ale i hospodářské a politické okolnosti ve světě.²³

1.3.2 Druhá vlna feminismu

V návaznosti na první vlnu feministického hnutí došlo k proměně společenského postavení žen, začala vznikat významná díla pojednávající o nerovnosti a diskurz k ženské otázce pronikal do hlubší úrovně.²⁴ Díky získanému právu na lepší vzdělávání z první vlny začalo mnoho žen navštěvovat univerzity. S nimi se na univerzity přesunula i druhá vlna a právě na akademické půdě docházelo k jejímu největšímu šíření. Záhy po vystudování však značná část žen zjistila, že univerzitní titul jim neotevívá pomyslné dveře do kariérního světa. Vydobyté právo na vzdělání a s ním spojená možnost studovat skoro na všech vysokých školách nemělo takový vliv, jaký první vlna feministického hnutí očekávala, jelikož zaměstnavatelé stále více upřednostňovali muže. Získané vzdělání žen nebylo z tohoto důvodu často využito.²⁵ Nespokojenost žen vzrostla po druhé světové válce, kdy byly staženy z funkcí podílejících se na veřejném životě a hlavní náplní jejich života se opět často stala starost o domácnost. Manželovi byla navracena role živitele rodiny a žena se vrátila k pečování o domácnost a výchově dětí. V domácnostech však velká část žen nebyla spokojená, jelikož se cítila neužitečně. Tyto situace vedly k formování druhé vlny feminismu, která se zabývala širokou škálou nových témat a problémů.²⁶ Sociologové se od 60. let 20. století více zaměřili na výzkum podstaty genderové nerovnosti, a to nejenom v oblasti veřejného života. Bádání bylo situováno i do soukromé sféry a předmětem se tak stal například i intimní život mezi mužem a ženou.²⁷

Druhá vlna feminismu obecně vycházela z několika předpokladů o dané kultuře. Zdůrazňovala přetrvávající patriarchální uspořádání společnosti, kde z bezprostřední nadvlády mužů profitují všichni muži. Za genderovou nerovnost ve společnosti však nebyli viněni pouze muži, nýbrž i ženy. Také ony byly označeny za ty, které svou nečinností

²³Renzetti, Claire M. a Daniel J. Curran. *Ženy, muži a společnost*. C. d., s. 175.

²⁴Valdrová, Jana. *Abc feminismu*. C. d., s. 180.

²⁵Zvěřina, Jaroslav. *Feminismus a jeho současné podoby*. In: Centrum pro studium demokracie a kultury [online]. 2016 [cit. 2021-06-09]. Dostupné z: <https://www.cdk.cz/feminismus-jeho-soucasne-podoby>

²⁶Valdrová, Jana. *Abc feminismu*. C. d., s. 176-177.

²⁷Renzetti, Claire M. a Daniel J. Curran. *Ženy, muži a společnost*. C. d., s. 44.

přispívají k udržování patriarchálního řádu. Na druhou stranu jim byla dopřána větší volnost. Tím, že se ženy nemohly často aktivně účastnit politického života, nemusely se zabývat složitou a náročnou politikou a mohly se více věnovat jiným každodenním záležitostem.²⁸ Přestože je s druhou vlnou spojována tematická rozmanitost, feministický proud zastupoval zájmy pouze vymezené skupiny žen. Aktivistky se silně stavily proti homosexuálně orientovaným ženám nebo například také kriticky vystupovaly proti černoškám.²⁹

1.3.3 Třetí vlna feminismu

Ačkoliv někteří odborníci vymezují pouze dvě feministické vlny, ve společnosti se naleznou i tací, kteří mluví o současném feminismu jako o třetí feministické vlně. Mezi jedince hlásající třetí vlnu patří například český filosof a publicista Mirek Vodrážka. Odpůrci třetí vlny oponují příznivcům skutečnosti, že doposud nebyly splněny veškeré požadavky druhé vlny feminismu. Z jejich přesvědčení vyplývá jediné – druhá vlna neskončila, a tudíž nemůže probíhat vlna třetí.³⁰

Třetí, a tedy i poslední současnou vlnu datujeme ve světě od 80. let 20. století. Zmíněné časové rozhraní však nelze považovat za počáteční bod ve všech státech a to především z důvodu jiné politické situace. Zatímco západní státy v 80. letech vedly horlivé debaty o feminismu, v tzv. Východním bloku, kde státy byly pod taktovkou komunistického režimu, feministické myšlení upadlo. Situaci v Československu změnila až sametová revoluce v roce 1989, kdy došlo k beznásilnému svržení komunistické vlády, a tak opětovnému nastolení demokracie. Ve východních státech proto třetí vlna feminismu začíná až od 90. let 20. století. V důsledku uzavřenosti okolního světa a proudům však v první polovině 90. let intelektuálové mylně prezentovali feminismus jako myšlenkový směr založený na silně kritickém postoji vůči mužům. Z tohoto důvodu měla i československá veřejnost k feministickým myšlenkám spíše negativní postoj. Až přibližně ve druhé polovině 90. let došlo k obratu a aktivisti a aktivistky feministické hnutí začaly feminismus propagovat jako

²⁸Valdřová, Jana. *Abc feminismu*. C. d., s. 178-179.

²⁹Sokačová, Linda. *Stručná historie feminismu*. In: *Feminismus: o ženách, mužích, feminismu a gender studies* [online]. [cit. 2021-07-04]. Dostupné z: <http://web.feminismus.cz/historie.shtml>.

³⁰Sokačová, Linda. *Stručná historie feminismu*. In: *Feminismus: o ženách, mužích, feminismu a gender studies* [online]. [cit. 2021-07-04]. Dostupné z: <http://web.feminismus.cz/historie.shtml>.

rozmanitý myšlenkový směr.³¹ Přestože základní stanovisko nerovnosti je u všech proudů totožné, nelze pohlížet a zabývat se stejnou ženskou problematikou ve všech společnostech. Z tohoto důvodu neexistuje globální feminismus, ale mnoho lokálních feminismů.³²

Jeden z ucelených přehledů feministických proudů provedla v roce 1998 americká socioložka Judith Lorber. V knize *Gender Inequality: Feminist Theories and Politics* roztrídila jednotlivé teorie do třech základních kategorií: reformní feminismy, feminismy odporu a třetí vlnu feminismu.³³ Do první genderově reformní kategorie zařadila takové proudy, které usilovaly především o zrovnoprávnění žen s muži ve společnosti. Důraz byl u nich kladen spíše na podobnosti mezi pohlavími než na jejich rozdílnost. Proudů zařazené do první reformní kategorie se snažily prosadit úpravu zákonů, a tím rozbít patriarchální uspořádání společnosti. Proudů genderově motivovaného odporu naopak zakládaly své teze na odlišnosti mezi ženou a mužem. Mezi jejich hlavní cíle sice stále patřily snahy změnit tradiční patriarchální společnost, o změnu však feministické proudy neusilovaly zevnitř systému. Typické je pro ně proto zakládání různých ženských organizací, které na systém působily zvenku. V poslední kategorii nazvané jako třetí vlna feminismu se nacházely především takové feministické proudy, jež se od ostatních výrazně lišily a to především svou pestrostí zkoumaných témat. Svými myšlenkami také zásadně ovlivnily pohled na pohlaví, gender a sexualitu.³⁴ Nutné je ale podotknout, že se jednalo pouze o zjednodušenou kategorizaci, kde přehled představoval pouze výčet hlavních směrů. Neexistuje však ani jeden filosofický proud, který by splňoval všechny body kategorie a byl by tak jejich čistou podobou.³⁵

³¹Valdrová, Jana. *Abc feminismu*. C. d., s. 199-200.

³²Wichterich, Christa. *Globalizovaná žena: zprávy o budoucí nerovnosti*. V Praze: proFem, 2000, s. 177-179.

³³Lorber, Judith. *Gender Inequality: Feminist Theories and Politics*. New York: Oxford, 2012.

³⁴Renzetti, Claire M. a Daniel J. Curran. *Ženy, muži a společnost*. C. d., s. 48-49.

³⁵Valdrová, Jana. *Abc feminismu*. C. d., s. 203.

2 Problematika nízkého zastoupení žen v politice ČR

Přestože žijeme v demokratické společnosti, kde množství žen převažuje nad mužskou částí populace, můžeme obecně prohlásit, že ženy se ve světovém měřítku nachází v mocenské menšině. Stejná situace nadále převládá i v České republice, která se v rámci Evropské unie dokonce pohybuje na dolních příčkách genderové rovnosti v oblasti trhu práce.³⁶ Tuto situaci umocňují faktory jako odchod žen na dlouholetou rodičovskou dovolenou a rozdílnost v průměrných mzdách. Problematika nižších platů je zapříčiněna zejména soustředěností žen v hůře finančně ohodnocených oborech a všeobecně malému počtu zastoupení ve vedoucích pozicích.³⁷ Nejenom na tomto můžeme vidět, že ačkoliv jsou ustanoveny pro ženy a muže stejná práva a povinnosti, jejich rovné postavení ve společnosti fakticky neexistuje. Česká socioložka Hana Maříková v publikaci *Sólo pro soprán: O ženách v české politice* v souvislosti s tímto jevem označuje český demokratický systém za nerovný nebo neúplný.³⁸ O neúplné demokracii se zmiňuje ve svém článku *Proč jsou kvóty strašákem?* i Zuzana Uhde, jež malou participaci žen v politickém životě považuje za důkaz nenaplnění základního občanského práva na rozhodování. Sama si však uvědomuje, že samotný pojem demokracie není úzce specifikován, a proto nelze přímo určit, o vládu jakého lidu se má jednat. Dále také upozorňuje na větší potřebu společnosti se touto problematikou zabývat.³⁹

Nízký počet žen v politice České republiky lidé často mylně přisuzují nezájmu žen o politické dění. Z výsledků doposud provedených analýz ale vyplývá, že ženy se o politiku zajímají na stejné úrovni jako muži.⁴⁰ Jak je tedy možné, že genderové zastoupení v politice není více rovnoměrné?

Z dotazníkového šetření Marty Vohlídalové z roku 2015 pro Sociologický ústav AV ČR *Ženy a muži v rovnováze* lze usoudit, že velká část české veřejnosti označuje za hlavní stěžejní

³⁶Úřad vlády ČR. *Strategie rovnosti žen a mužů na léta 2021 – 2030* [online]. Únor 2021 [cit. 2021-06-28]. S. 24. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/Aktuality/Strategie_rovnosti_zen_a_muzu.pdf

³⁷Tamtéž, s. 24.

³⁸Vohlídalová, Marta, Hana Maříková, Marie Čermáková a Romana Marková Volejníčková. *Sólo pro soprán: O ženách v české politice*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, ve spolupráci s Fórem 50%, 2016, s. 13.

³⁹Uhde, Zuzana. *Proč jsou kvóty strašákem. Gender, rovné příležitosti, výzkum* [online]. 2006 [cit. 2021-06-28]. s. 1. Dostupné z: <https://www.genderonline.cz/pdfs/gav/2006/01/02.pdf>.

⁴⁰Vohlídalová, Marta, Hana Maříková, Marie Čermáková a Romana Marková Volejníčková. *Sólo pro soprán: O ženách v české politice*. C. d., s. 30.

důvod rodinné povinnosti, které ženám přisuzují na základě přetrvávajícího tradičního modelu rodiny. Genderové stereotypy se totiž nevyskytují jenom v rovině veřejného života, ale jsou identifikovatelné také v soukromé sféře. V důsledku setrvačnosti genderových rolí v domácnosti je společnost rozdělena a vnímána na odlišný svět mužů a žen, a díky tomu je i posilováno jiné očekávání veřejnosti od političek. Častěji jsou s nimi spojovány charakterové vlastnosti jako větší emocionalita, ochota ke kompromisu, výraznější smysl pro sociální spravedlnost nebo menší pravděpodobnost náchylnosti ke korupci.⁴¹ Lepších výsledků dosahují proto v komunálních volbách, kde jim voliči připisují vyšší zájem o každodenní problematiku. Je zde nutno také podotknout, že vítězstvím ve volbách boj pro ženy nekončí. Nejenom že se musí prosadit v mužsky dominantním politickém světě, ale musí se také snažit naplnit vysoká (často přehnaná) očekávání občanů. K genderovému chápání a specifickým postojům veřejnosti můžeme přiřadit i další vlivy, které určují nízké zastoupení žen v politice. Mezi tyto vlivy následovně řadíme i institucionální vlivy, probíhající okolnosti ve státě i světě a celkově osobní upřednostnění a motivace.⁴²

2.1 Skleněný strop

Jak bylo již zmíněno dříve v textu, Ústava ČR i jednotlivé zákony zaručují rovnoprávné postavení pro muže a ženy. Vystává tedy otázka, jak je možné, že se ve společnosti vyskytuje genderová nerovnost, a to jak v soukromé, tak i veřejné sféře života. Odpovědi nemohou být viditelné překážky, nýbrž bariéry neviditelné, které mají zásadní vliv v profesním životě žen. Souhrnně jsou tyto bariéry nazývány tzv. skleněným stropem.⁴³

Termín označuje skutečnost, kdy i přes veškerou snahu žen dostat se na nejvyšší politické, ekonomické, akademické a profesní pozice, dosáhnou na vrchol sporadicky. Při postupu

⁴¹Tamtéž, 40.

⁴²Tamtéž, s. 30-31.

⁴³Erik Olin Wright, *The glass ceiling hypothesis: A comparative study of the United States, Sweden, and Australia* [online]. Duben 2000 [cit. 2021-06-28], s. 275. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/37623351_The_glass_ceiling_hypothesis_A_comparative_study_of_the_United_States_Sweden_and_Australia

v profesním žebříčku totiž často narazí na neviditelný strop, za který sice vidí, ale nejsou dále vpuštěny.⁴⁴

2.1.1 Skleněný strop v České politice

Na základě dotazníkového šetření Marty Vohlídalové *Ženy a muži v rovnováze* z roku 2015, který provedla pod záštitou Sociologického ústavu AV ČR, vyplývá, že dotazovaní občané ČR by byli rádi za větší míru žen zastoupených v politických funkcích. Při porovnání počtu zvolených žen však toto prohlášení reálně neodpovídá a političky tak zauímají vždy výraznou menšinu.⁴⁵ Politika ČR byla a je z tohoto důvodu utvářena hlavně muži a právě díky své početní převaze značně ovlivňují směr vývoje a i zastoupení žen. Svůj vliv nechtějí často ničím ohrozit, a tak političky dosazují pouze do takových oblastí, kde jim nebudou konkurovat. Hledí při tom na množství práce, které je spjaté s úřadem, výhody a především na míru moci.⁴⁶

Nejmenší rozdíl mezi kandidujícími a zvolenými ženami je z těchto důvodů v komunálních volbách. I zde lze ale zpozorovat zásadní rozdíly ve vedoucích pozicích podle velikosti obcí. Uplatňuje se zde předchozí pravidlo: čím větší území a z toho plynoucí moc, tím menší počet žen ve vedení. Starostky jsou proto nejvíce zastoupeny v malých obcích do 1000 obyvatel (28 %) a nejméně ve vedení velkých měst nad 100 000 obyvatel (necelých 8 %). Poměr zvolených žen z roku 2018 do zastupitelstev měst a obcí celkově činí 28 %.⁴⁷ Hůře dopadly volby v roce 2020 do zastupitelstev krajů, kde poměr zvolených žen činí 22,1 %.⁴⁸ K velkému procentuálnímu zvolení žen pravidelně dochází i při volbách do Evropského parlamentu. V posledních volbách v roce 2019 se procentuální poměr žen mezi zvolenými zvýšil oproti předminulým volbám 2014 o necelých 10 %. Celkový poměr zastoupených žen

⁴⁴Český statistický úřad. *Gender: Základní pojmy* [online]. 29.02.2016 [cit. 2021-06-28]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/gender/gender_pojmy.

⁴⁵Rakušanová, Petra. *Česká politika: ženy v labyrintu mužů?* Praha: Fórum 50%, 2006, s. 13.

⁴⁶Vohlídalová, Marta, Hana Maříková, Marie Čermáková a Romana Marková Volejníčková. *Sólo pro soprán: O ženách v české politice*. C. d., s. 26.

⁴⁷Český statistický úřad. *Volby do zastupitelstev obcí* [online]. [cit. 2021-06-28]. Dostupné z: <https://www.volby.cz/pls/kv2018/kv?xjazyk=CZ&xid=0>.

⁴⁸Český statistický úřad. *Volby do zastupitelstev krajů konané dne 2.10. – 3.10.2020* [online]. [cit. 2021-06-28]. Dostupné z: <https://www.volby.cz/pls/kz2020/kz?xjazyk=CZ>.

v Evropském parlamentu tak nakonec byl 33,3 %.⁴⁹ Do Poslanecké sněmovny v roce 2017 kandidovalo v poměru k mužům pouze 28,6 % žen a celkový poměr žen mezi zvolenými byl nakonec pouze 22 %.⁵⁰ Přestože poměrný volební systém díky možnému většímu počtu stranických mandátů více nahrává ženám, v důsledku nepříznivých pozicích na kandidátních listinách se ani zde političky příliš neprosadily. Podstatně horší výsledky vykazují statistiky z voleb 2020 do Senátu, kde v neprospěch žen figuruje většinový volební systém. Nízký podíl zvolených žen (14,8 %) je zapříčiněn především již dlouhotrvajícím nízkým podílem kandidujících (16,2 %).⁵¹ Celkově můžeme konstatovat, že počet kandidujících i zvolených žen do všech politických funkcí v průběhu let lehce stoupl. O konzistentním stoupáním však nelze hovořit v kontextu členů a členek vlády. V posledních letech se situace za vlády Andreje Babiše výrazně zlepšila a poměr žen se dokonce vyšplhal na nejvyšší příčky a to jak v prvním období vlády 2017-2018, tak i v druhém období od roku 2018. Vůbec nejvyšší průměrný podíl nastal v období od roku 2017 do roku 2018, kdy podíl žen činil 26,7 %. V předchozích letech byl tento podíl velmi nestabilní, a proto neustále klesal a opět stoupal. Za zmínku stojí i vláda Mirka Topolánka z let 2007 až 2009, kde poměr činil 20,8 %, nebo například ve vládě Bohuslava Sobotky od roku 2014 do 2017, a to 19,2 %. Naopak nejmenší poměr žen byl ve funkčním období 1992 až 1996 za vlády premiéra Václava Klause a premiéra Miloše Zemana v letech 1998 až 2002, kdy ve vládě nebyla zastoupena žádná žena.⁵² Žádná žena se také nikdy nestala prezidentkou.⁵³

Jak ze statistik vyplývá, množství žen ve funkcích se postupně snižuje, čím jsou posty vzácnější a významnější. Ženy tedy mají možnost se do politiky dostat, ale v jejich neprospěch již při vstupu dost možná působí neviditelné bariéry, které brzdí jejich kariérní růst. Do některých nejvyšších pozic nejsou v České republice vpuštěny vůbec. V průběhu let proto žádná žena nedosáhla až na úplný vrchol a nestala se tak prezidentkou ani premiérkou.

⁴⁹Český statistický úřad. *Volby do Evropského parlamentu konané na území České republiky ve dnech 24.05. – 25.05.2019* [online]. [cit. 2021-06-28]. Dostupné z: <https://www.volby.cz/pls/ep2019/ep?xjazyk=CZ>.

⁵⁰Český statistický úřad. *Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 20.10. – 21.10.2017* [online]. 22. 11. 2017 [cit. 2021-06-28]. Dostupné z: <https://www.volby.cz/pls/ps2017nss/ps?xjazyk=CZ>.

⁵¹Český statistický úřad. *Volby do Senátu Parlamentu ČR konané v roce 2020* [online]. [cit. 2021-06-28]. Dostupné z: <https://www.volby.cz/pls/senat/se?xjazyk=CZ&xdatum=20201002>.

⁵²Forum 50 %. *Vláda ČR* [online]. [cit. 2021-06-28]. Dostupné z: <https://padesatprocent.cz/cz/temata/statistiky-analyzy-vyzkumy/zastoupeni-zen-a-muzu-v-politice/vlada-cr>.

⁵³Vohlídalová, Marta, Hana Maříková, Marie Čermáková a Romana Marková Volejníčková. *Sólo pro soprán: O ženách v české politice*. C. d., s. 28.

Pokud se žena nakonec přeci jen dostane do vedoucí pozice, je zde často dosazena pouze z utilitárního politického důvodu. Mnohdy to značí jediné: politická strana se nachází v kritickém období a potřebuje do vedení obsadit jedince, který ponese za případné neúspěchy plnou odpovědnost.⁵⁴ Tuto skutečnost však samozřejmě nelze aplikovat ve všech případech, kde je ve vedoucí pozici politické strany žena.

⁵⁴Tamtéž, s. 29.

3 Bariéry bránící ženám vstup do české politiky

V této kapitole se blíže zaměřím na jednotlivé bariéry, které ženy musí překonávat, jak při vstupu do politické sféry, tak i během svého politického působení. Nejčastěji se v odborné literatuře setkáváme s rozdělením nežádoucích faktorů do tří úrovní. V makroúrovni hovoříme o takzvaných institucionálních bariérách, v mezoúrovni o společenských bariérách a v neposlední řadě v rámci mikroúrovni o individuálních bariérách.⁵⁵ Při psaní budu vycházet především z publikace *Sólo pro soprán: O ženách v české politice*. Na psaní publikace se podílely celkem čtyři autorky a to Marta Vohlídalová, Marie Čermáková, Romana Volejníčková a Hana Maříková, přičemž právě poslední zmíněná se zabývá otázkou bariér v české politice.

3.1 Makroúroveň – institucionální bariéry

V nejširší úrovni mluvíme o tzv. institucionálních bariérách, mezi které řadíme dva zásadní faktory: formu volebního systému a pozici žen na kandidátních listinách. Na základě mnoha analýz, probíhajících nejenom na území České republiky, jež porovnávaly v průběhu let vliv volebního systému na množství zastoupených žen v politice, vyplývá, že většinový volební systém představuje pro ženy závažnější bariéru při volbách. Poměrný volební systém, kterým se volí ve většině voleb, je tedy více propustný a nahrává většímu počtu zastoupení.⁵⁶ Pro vysvětlení jednotlivých systémů budu citovat významného českého právníka a politologa Karla Šimku: „Většinový je ten systém, v němž je zvolen kandidát, který získá většinu (absolutní nebo relativní); poměrný ten, v němž parlamentní reprezentace co možná nejpřesněji zobrazuje rozložení voličských hlasů mezi jednotlivé politické strany.“⁵⁷ Většinový systém voleb se v ČR uplatňuje při volbách do Senátu a přímé volbě prezidenta, zatímco poměrným volebním systémem se volí do Poslanecké sněmovny, Evropského parlamentu a do krajských a místních zastupitelstev. Právě tradice poměrného systému měla za následek tvorbu stávajícího mnoho stranického politického prostředí. Pro úplnost je zapotřebí dále zmínit proměnné veličiny, které mají zásadní vliv na celý systém. K těmto

⁵⁵Tamtéž, s. 16.

⁵⁶Hašková, Hana, Alena Křížková a Marcela Linková, ed. *Mnohohlasem: vyjednávání ženských prostorů po roce 1989*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR, 2006, s. 43.

⁵⁷Šimka, Karel. *Politické účinky volebních systémů*. Právník, č. 12/2000, s. 1123.

proměnným řadíme celkový počet volených členů Parlamentu, souhrn volebních obvodů, volební uzavírací klauzule a způsob rozdělování propadlých hlasů.⁵⁸

Přestože druh volebního systému má zásadní podíl na prostupnost žen do politiky, hlavní vliv na počtu zvolených žen má jejich umístění na kandidátních listinách. Politické strany mnohem častěji umisťují ženské kandidátky na nevolitelná místa, zatímco muži kandidují v první pěti. Na favorizovanou první příčku strana dosazuje ve většině případů mužského jedince, který se nachází ve středním věku a pochází ze střední vrstvy. Tento typický kandidát se nazývá tzv. „standardní produkt“.⁵⁹ Vystává poté otázka, proč nejsou ženy umisťovány na lépe volitelná místa uvnitř jednotlivých stran. Odpovědět v obecné rovině lze jedním slovem: kultura. Cílem politických stran je zvítězit ve volbách a získat co nejvíce mandátů, čehož dosáhnou pouze tím, když jejich kandidáty bude volit největší počet občanů. Zde se opět dostáváme k problematice genderových stereotypů a výsledkům dotazníkového šetření Sociologického ústavu AV ČR *Ženy a muži v rovnováze* z roku 2015. Výsledky výzkumu vykazují jasný pozitivní postoj české veřejnosti ve prospěch většího zastoupení žen. Avšak při dotazu na schopnosti pojící se s politickou funkcí odpovědi nekorespondovaly s předchozím tvrzením. Muži oproti ženám více upřednostňovali jiné muže a obecně jim přisuzovali lepší vlastnosti vhodné pro politickou kariéru.⁶⁰ Pokud je většina voličů spokojená s přetrvávajícím patriarchálním modelem a nevyžaduje vyšší zastoupení žen, politické strany nemají motivaci ke změně. Ke zvýšení počtu žen na volitelných místech může dále přispět výrazné vnitrostranické seskupení političek usilujících o lepší nominace. Důležitým faktorem jsou také náklady spojené s propagací žen v politice.⁶¹ Samotný systém nominací podléhá (jako politika obecně) maskulinnímu světu, a proto i při sestavování kandidátek musíme brát v potaz sociální sítě vrchních politických aktérů. Ačkoli by známosti neměli hrát natolik významnou roli, opak je pravdou. Ženy se ale do těchto

⁵⁸Kolář, Petr a Petr Valenta. *Parlament České republiky - Poslanecká sněmovna*. Praha: Pro Kancelář Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, 2009, s. 122.

⁵⁹Vohlídalová, Marta, Hana Maříková, Marie Čermáková a Romana Marková Volejníčková. *Sólo pro soprán: O ženách v české politice*. C. d., s. 18.

⁶⁰Vohlídalová, Marta, Hana Maříková, Marie Čermáková a Romana Marková Volejníčková. *Sólo pro soprán: O ženách v české politice*. C. d., s. 39

⁶¹Rakušanová, Petra. *Česká politika: ženy v labyrintu mužů?* C. d., s. 10,

„pánských klubů“ jen zřídka kdy dostávají.⁶² Ze statistik vyplývá, že podíl žen dále závisí také na geografickém faktoru. Regiony více zaměřené na křesťanské hodnoty a tradice, zastávají spíše tradiční rozdělení společnosti, kde ženy dle jejich názoru do politiky nepatří. Na kandidátních listinách se z tohoto důvodu vyskytují v menším měřítku. Mezi regiony s vyšším výskytem nábožensky orientovaných lidí lze zařadit především regiony Moravy. Rozdíl v podílu zvolených žen není podmíněn pouze geograficky, ale také v politickém smyslu slova ideologicky. K většímu počtu zastoupených žen více inklinují levicově orientované strany jako například KSČM nebo ČSSD.⁶³

Pokud nepočítáme aktivity uvnitř jednotlivých politických stran, v České republice výrazně chybí opatření podporující ženské zastoupení. Vyššího procenta žen v politice lze dosáhnout pouze tehdy, pokud budou aktivně podporovány ze strany státu, resp. právního systému. Nejúčinnější metody, které uplatnily všechny země se současným více než 30% podílem zastoupených žen, jsou genderové kvóty.⁶⁴ Zavedené kvóty vedly všude, kde byly zavedeny, ke zlepšení situace v oblasti genderové nerovnosti. Prosazení v obecném měřítku zaručilo vyšší počet žen v politice a ve vedoucích pozicích, odborníci si však uvědomují, že se jedná pouze o dočasné řešení. Aby se podařilo zbořit strukturální nerovnost, která vede k odlišnému vnímání političek a politiků, je zapotřebí mnohem více.⁶⁵

Mezi další strategie podporující stejné zacházení patří mimo jiné i afirmativní akce (kam řadíme již zmíněné kvóty) a gender mainstreaming. Afirmativní akce, jinými slovy pozitivní akce nebo pozitivní diskriminace, představují takové programy, které mají za cíl potlačit znevýhodnění určitých skupin v oblastech více náchylných k diskriminaci. Opatření bývají přijímána především ve sféře vzdělávání, zaměstnání a rozhodovacích funkcí.⁶⁶ Aby mohlo vůbec dojít k použití pozitivních opatření, je zapotřebí si nejdříve vymezit skupiny, kterých se afirmativní akce budou týkat. Tyto skupiny musí u svých členů splňovat společné rysy.

⁶²Fórum 50%. *Bariéry v politice* [online]. [cit. 2021-06-28]. Dostupné z: <https://padesatprocent.cz/cz/statistiky/bariery-v-politice>.

⁶³Rakušanová, Petra. *Česká politika: ženy v labyrintu mužů?* C. d., s. 10,

⁶⁴Fórum 50%. *Bariéry v politice* [online]. [cit. 2021-06-28]. Dostupné z: <https://padesatprocent.cz/cz/statistiky/bariery-v-politice>.

⁶⁵Uhde, Zuzana. Proč jsou kvóty strašákem. *Gender, rovné příležitosti, výzkum* [online]. 2006 [cit. 2021-06-28]. s. 1-2. Dostupné z: <https://www.gendersonline.cz/pdfs/gav/2006/01/02.pdf>.

⁶⁶Kadlecová, Markéta. *Teorie genderu: Afirmativní akce/pozitivní opatření*. In: Fórum 50% [online]. 11. 8. 2006 [cit. 2021-06-28]. Dostupné z: <https://padesatprocent.cz/cz/teorie-genderu-afirmativni-akcepозitivni-opatreni>.

Afirmativní akce se nezaměřují pouze na genderovou nerovnost mezi muži a ženami, ale také se zabývají věkovou, zdravotní a rasovou diskriminací.⁶⁷ Zahrnuty jsou zde jak tzv. měkká opatření, tak i tvrdá opatření. Za měkká opatření považujeme především organizování různých školicích kurzů zaměřené na danou problematiku, nebo například snahu o vyšší mediální pozornost prostřednictvím podpůrných mediálních kampaní. Tvrdá opatření jsou více cíleny na legislativní rámec zaměstnavatelů a zahrnují tak konkrétní právní normy, podle kterých se musí zaměstnavatel řídit. Včetně kvót sem patří dále také například upřednostnění jedince z diskriminované skupiny při přijímání do zaměstnání, pokud má dosaženou stejnou kvalifikaci jako ostatní uchazeči.⁶⁸

V návaznosti na nespokojenost s konvenčními strategiemi rovných příležitostí vznikly nové inovační strategie zvané gender mainstreaming. Tato strategie se snaží o prostoupení genderové rovnosti a to ve všech úrovních politických procesů a ve všech jejich fázích. Strategie genderové rovnosti by měla být uplatňována již v předstihu, a proto je zahrnuta ve všech zákonech a opatření.⁶⁹ K prosazování genderového mainstreamingu vyzval všechny členské země Evropské unie roku 1997 Evropský parlament a v roce 1999 se zavázal Amsterodamskou smlouvou k jeho plnění. Od tohoto roku je genderový mainstreaming oficiální strategií Evropské unie. Pokud by tedy chtěla některá z členských zemí čerpat dotace z EU, její projekt musí obsahovat element této inovativní strategie.⁷⁰

⁶⁷Střílková, Ivana. Dilemata pozitivní diskriminace a gender mainstreaming jako možné řešení? *Gender, rovné příležitosti, výzkum* [online]. 11. 8. 2005 [cit. 2021-06-28]. s. 19 Dostupné z: <https://www.genderonline.cz/pdfs/gav/2005/02/06.pdf>.

⁶⁸Dobešová, Mirka. *Afirmativní akce jako nástroj k odstraňování různých forem diskriminace*. In: Pro Fair Play [online]. 22. 9. 2015 [cit. 2021-06-28]. Dostupné z: <https://www.profairplay.cz/afirmativni-akce-jako-nastroj-k-odstranovani-ruznych-forem-diskriminace/>.

⁶⁹Střílková, Ivana. Dilemata pozitivní diskriminace a gender mainstreaming jako možné řešení? *Gender, rovné příležitosti, výzkum* [online]. 11. 8. 2005 [cit. 2021-06-28]. s. 20 Dostupné z: <https://www.genderonline.cz/pdfs/gav/2005/02/06.pdf>.

⁷⁰Ministerstvo průmyslu a obchodu. *Co znamená genderový mainstreaming* [online]. 31.5.2019 [cit. 2021-06-28]. Dostupné z: <https://www.mpo.cz/cz/rozcestnik/rovnost-zen-a-muzu/genderovy-mainstreaming/co-znamen-a-genderovy-mainstreaming--246549/>.

3.2 Mezoúroveň – společenské bariéry

Další část kapitoly bude věnována společenským bariérám z mezoúrovně. Pozornost bude zaměřena především na postoj veřejnosti k participaci žen v politice, rozdělení ženských a mužských rolí a společenským předsudkům.

Již dříve bylo zmíněno, že na základě biologických kategorií, je společnost rozdělena na muže a ženy. S tímto rozdělením jsou dále také spojovány určité role a očekávání, které se liší u jednotlivého genderu. Zjednodušeně řečeno; ne všechny role jsou společností považovány za vhodné pro muže a ženy. Opět je zapotřebí vycházet ze skutečnosti, že přístup k genderovým rolím se liší v různých společnostech i jednotlivých rodinách. Role, připisovány typicky ženám, proto nemusí být v jiné společnosti ryze ženskými rolemi a obráceně. Obecně lze však konstatovat, že v České republice převažuje především tradiční model a politiku většina obyvatel vnímá stále jako oblast více vhodnou pro muže, přičemž k tradičnímu rozdělení rolí více inklinuje starší generace a muži.⁷¹ Českou politiku tvoří z těchto důvodů stále převážně mužský kolektiv a pro ženu je velmi obtížné se do tohoto kolektivu dostat. Do vrcholné politiky se tak dostane opravdu malé množství žen. Ačkoliv je poměr zastoupených žen v politice oproti mužům výrazně nižší, z dotazníkového šetření Sociologického ústavu AV ČR z roku 2015 *Ženy a muži v rovnováze* vyplývá, že velká část české veřejnosti je nespokojená se současným stavem zastoupených žen a přála by si více žen v politice. Přání většího zastoupení vykazovaly především ženy (76 %), zatímco mužů se pro nespokojenost s nízkým počtem žen vyjádřilo pouze 57 %.⁷² Výzkum byl dále zaměřen na postoj občanů k ženskému zastoupení v jednotlivých politických sférách. Celkem 57 % dotazovaných vnímalo počet zastoupených žen ve vrcholných funkcích za kritický a jejich počet by si přál navýšit. Za nedostatečné zastoupení žen považuje 51 % na krajské úrovni a 41 % na komunální úrovni. Nespokojenost s nízkým počtem žen na všech úrovních politiky vyjádřily opět více ženy.⁷³ Naprostá většina se také pozitivně vyjádřila

⁷¹Fórum 50%. *Bariéry v politice* [online]. [cit. 2021-06-28]. Dostupné z: <https://padesatprocent.cz/cz/statistiky/bariery-v-politice>.

⁷²Rakušanová, Petra. *Názory veřejnosti na působení žen v politice*. In: Centrum pro výzkum veřejného mínění Sociologický ústav AV ČR [online]. 2. 8. 2004 [cit. 2021-06-28]. s. 2. Dostupné z: https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a95/f9/100379s_po40802.pdf.

⁷³Vohlídalová, Marta. *Výzkumná zpráva z dotazníkového šetření „Ženy a muži v rovnováze“*. In: Sociologický ústav AV ČR [online]. 2015 [cit. 2021-06-28]. s. 12. Dostupné z: https://www.soc.cas.cz/sites/default/files/soubory/zprava_rovnovaha_dotazniky_final.pdf.

k užitečnosti žen v politice. Respondentů označujících přínos žen v politice za rozhodně užitečný nebo spíše užitečný celkem tvořilo 84 %. Za užitečné je prohlásily o poznání více ženy (91 %) nežli muži (77 %).⁷⁴ Výraznou většinu tvořili také respondenti, kteří se domnívali, že ženy i muži mají stejné předpoklady a schopnosti pro politiku. Po zaměření se na různé oblasti politiky však odpovědi nekorespondovaly s předchozím tvrzením. Mužům byly více přisuzovány oblasti obrany a bezpečnosti, průmyslu, dopravy a zahraniční politiky. Ženy byly naopak označeny za více schopné v sociální a rodinné politice.⁷⁵

Právě na tomto výzkumu je nejlépe vidět přetrvávající stereotypní myšlení společnosti, kdy nejdůležitější oblasti (hospodářství, finance a zahraničí) byly zatím doposud vnímány jako ryze mužská záležitost. Výrazná většina proto stále předpokládá neschopnost žen prosadit se ve zmíněných oblastech. Domnívám se, že, aby došlo ke změně, je zapotřebí obsadit vrcholná místa v politice, a tím rozbít dosavadní patriarchální dělbu práce. Až poté budou ženy schopny prosadit vlastní stanoviska.⁷⁶

Voliči také pozitivně reagují na předchozí zkušenost kandidátek s politickou aktivitou. Předchozí politické angažování je ku prospěchu také samotných kandidátek, jelikož se díky němu snadněji zapojují do politiky. Může se jednat o členství v různých dobrovolnických nebo zájmových organizacích a sdruženích. V případě zapojení v organizacích, s kterými je spjata politická aktivita, jsou více rozvíjeny společenské dovednosti a dochází i k navýšení sociálního kapitálu. Tento kapitál později mohou využít ve svůj prospěch ke kariéernímu vzestupu. Sociální kapitál, jinými slovy sociální kontakty, vede k vyšší míře participace na politickém životě.⁷⁷

⁷⁴Rakušanová, Petra. *Názory veřejnosti na působení žen v politice*. In: Centrum pro výzkum veřejného mínění Sociologický ústav AV ČR [online]. 2. 8. 2004 [cit. 2021-06-28]. s. 1. Dostupné z: https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a95/f9/100379s_po40802.pdf

⁷⁵Vohlídalová, Marta. *Výzkumná zpráva z dotazníkového šetření „Ženy a muži v rovnováze“*. In: Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. [online]. 2015 [cit. 2021-06-28]. s. 21. Dostupné z: https://www.soc.cas.cz/sites/default/files/soubory/zprava_rovnovaha_dotazniky_final.pdf

⁷⁶Hauserová, Eva. *Růže mezi trnám: ženy v politickém životě*. Praha: Zelený kruh, 1996, s. 41-42.

⁷⁷Vohlídalová, Marta, Hana Maříková, Marie Čermáková a Romana Marková Volejníčková. *Sólo pro soprán: O ženách v české politice*. C. d., s. 19.

3.3 Mikroúroveň – individuální bariéry

V poslední části kapitoly se zaměřím na individuální bariéry, jenž v České republice brání ženám vstoupit do politiky. Do této úrovně patří jak osobní postoje k politice, tak přetrvávající patriarchální dělba práce v rodinách. Právě pozicí žen v rodinách se budu zabírat jako první.

Přestože se postavení žen ve společnosti výrazně zlepšilo a prestiž žen v poslední době stoupá, nelze stále zcela vyloučit nerovnoprávnost žen a mužů ve všech sférách. Procentuální zastoupení žen sice roste jak na akademické půdě, tak v profesní sféře a v České republice tak narůstá počet právniček, doktorek, političek, nebo například také chemiček. Ve všech zmíněných profesích však dominantní většinu tvoří stále muži a pro ženy je tak obtížnější prosadit se v jejich odvětví, jelikož jsou na ně vyvíjeny větší nároky. Odlišný přístup i očekávání jsou na ženy kladeny dokonce i v jednotlivých rodinách. V současné době je stále běžnější záležitostí, že i ženy studují a budují vlastní kariéru. I tak ale více přetrvává názor, který ženy staví do rolí pečovatelek více než muže. Nehledě na dosažené vzdělání, příslušné zaměstnání a finanční ohodnocení práce je sféra veřejného života spíše přisuzována mužům. Společnost dosud neopustila od tradičního modelu rodiny, kde právě muž je živitelem rodiny. Žena naopak zastává důležitou pozici v soukromé sféře, jejichž náplní je starost o rodinu a domácnost. Z tohoto rozdělení sfér vyplývá, že převážná část domácích prací náleží ženám. Jak bylo již zmíněno, společnost se neustále vyvíjí a s ní i dělba práce. Nelze již proto úplně vymezit sféry působení pouze pro ženy a pouze pro muže. V některých domácnostech mohou být role dokonce prohozené a bude to právě muž, který zůstane v domácnosti s dítětem a hlavní náplní života ženy bude pracovní kariéra. Rozdělení domácích prací může být vysvětlováno ve 3 úrovních – ekonomické, symbolické a sociálně-politické. Do ekonomických přístupů patří časová náročnost práce a relativní zdroje jako především dosažené vzdělání a výše příjmu. Domácí práce bude proto více zastávat ten z partnerů, jehož práce není natolik časově náročná a má menší šanci ke kariérnímu postupu. S tím se často váže i druhý bod ekonomické úrovně – výše příjmů. Více rovnoměrnému rozdělení domácích prací dosahují domácnosti, kde partneři mají podobnou výši příjmu. Druhá úroveň symbolických principů zahrnuje symbolická hlediska, která napomáhají k udržování genderové identity. Na základě představ partnerů o genderových rolích poté probíhá v rodině

dělení domácích prací. Pokud tedy jedinci zastávají spíše tradiční dělení, domácí práce bude více obstarávat žena. V poslední řadě dělbu práce ovlivňuje také společenská situace ve státě, která buďto dělbu umocňuje, nebo naopak oslabuje.⁷⁸ Z výzkumů však vyplývá, že v rodinách stále přetrvává tradiční dělba práce. Po příchodu domů z placené práce tak pro ženy začíná tzv. druhá směna v domácnosti. S narozením potomka se tato role pečovatelky ještě více utvrdí a přidají se další povinnosti spojené s výchovou dětí.⁷⁹ I po návratu do zaměstnání ženy věnují domácím pracím až dvojnásobné množství času než muži. Jejich život je natolik vyčerpávající, že pro většinu žen nezbyvá na politiku ani síla. Politici nejenom že se nemusí v takové míře starat o domácnost a děti, ale ani široká veřejnost to od nich nečekává. Pokud se tedy žena aktivně angažuje v politice, velká část společnosti ji vnímá jako rušící element tradičního modelu a vyčítá ji, že se plně nevěnuje své rodině. Při rozhovorech s političkami vyšlo najevo, že i ony vnímají domácí práce za svou povinnost. U žen je proto o to důležitější aspekt podporující rodiny, jinak je pro ně skloubení politické kariéry s rodinným životem velmi obtížné.⁸⁰

Za druhou neméně důležitou bariéru lze označit rozdílné vnímání veřejnosti politiků a političek a jim připisované vlastnosti. V důsledku nastavených (v určitých situacích až přehnaných) očekávání jsou ženy vystaveny mnohem vyšším nárokům.⁸¹ Mýlně je jim přisuzován nezájem o politický život a celkově veřejné dění. Z dotazníkového výzkumu Marty Vohlídalové *Ženy a muži v rovnováze* vyplývá, že zájem žen (či nezájem) je zcela srovnatelný se zájmem mužů. Ženám přisuzovaný nezájem o politické dění vychází z přetrvávajícího tradičního pohledu, který ve společnosti zastávají především muži.⁸² S ženami jsou spojovány dokonce i rozdílné charakterové vlastnosti. Oproti politikům, kteří jsou často popisováni jako neústupní, rozhodní a razantní, jsou političky více vnímány jako citlivé a chápající. Pozitivně hodnocena není pouze jejich empatie, ale velký vliv na jejich

⁷⁸Chaloupková, Jana. Faktory ovlivňující dělbu domácí práce v českých domácnostech a hodnocení její spravedlnosti. *Sociologický časopis / Czech Sociological Review* [online]. 2005 [cit. 2021-06-28]. s. 59-61. Dostupné z: <https://sreview.soc.cas.cz/pdfs/csr/2005/01/04.pdf>.

⁷⁹Křížová, Alena. *Pracovní a rodinné role a jejich kombinace v životě českých rodičů: plány versus realita*, s. 73. Dostupné z: https://www.soc.cas.cz/sites/default/files/publikace/251_ss_06_14_3.pdf.

⁸⁰Rakušanová, Petra. *Česká politika: ženy v labyrintu mužů?* C. d., s. 11.

⁸¹Tamtéž, s. 11.

⁸²Vohlídalová, Marta. *Výzkumná zpráva z dotazníkového šetření „Ženy a muži v rovnováze“*. In: Sociologický ústav AV ČR [online]. 2015 [cit. 2021-06-28]. s. 45. Dostupné z: https://www.soc.cas.cz/sites/default/files/soubory/zprava_rovnovaha_dotazniky_final.pdf.

zvolení má i jejich vzhled nebo například příjemnost při veřejném vystupování. S jejich osobou je také veřejností spojována menší pravděpodobnost případné korupce, jelikož ve srovnání s muži jsou občany vnímány za více zodpovědné, svědomité a obezřetné.⁸³ Právě na základě těchto vznešenějších vlastnostech, které se vyznačují především vyšší mírou mravnosti a čisté urozenosti, přednášely dříve feministické aktivistky požadavky na politickou participaci. Věřily, že právě díky zmíněným vlastnostem by se celá politická sféra kultivovala. Ženské zastoupení v politice by vedlo k odstranění pouze dominantních mužských prvků, a tak k větší politické vyváženosti.⁸⁴ Tato teorie o působení ženského prvku k větší vyrovnanosti je uznávána a podporována odborníky i v současné době. Studie taktéž ukazují, že osobní charakteristiky přispívají k výši politické participace. Mezi tyto charakteristiky řadíme mimo genderu i věk, zaměstnání a příjem. Z výsledků lze poté usoudit, že jedinci s vyšším sociálním statusem se více podílejí na politice. Typickým příkladem takového participanta je muž středního věku, který dosáhl vyššího vzdělání a pobírá vyšší příjem. Diskriminovány jsou naopak příslušníci etnických menšin nebo již zmíněné ženy.⁸⁵

Ve spojitosti s rozdílnými charakterovými vlastnostmi se pojí následující bariéra, která se vztahuje k sebevědomí. Na utváření sebevědomí jedince má značný vliv výchova. Rodiče tak mohou buď podpořit rozdělení rolí na čistě ženské a mužské, nebo naopak vychovávat k genderové rovnoprávnosti. Poněvadž se liší výchovný přístup již od útlého věku k chlapcům a dívkám, uvnitř jedince může být vytvářen obraz, co může a nemůže dělat jako muž či žena a jaké povolání je pro dané pohlaví vhodné. Odlišná výchova, která se může lišit i v rámci jednoho pohlaví, tak má často za důsledek zřetelné výkyvy v oblasti sebevědomí. Pokud se zaměříme pouze na profesní oblast, ženy všeobecně vykazují nižší úroveň sebevědomí než muži. Tato skutečnost se potvrdila při výzkumu, kdy ženy se ucházely o pozice pouze tehdy, když se požadavky 100 % shodovaly s jejich dosaženou kvalifikací. Značně opovázlivější postoj měli muži, kteří sdělili, že se hlásí i na pozice, kde

⁸³Rakušanová, Petra. *Česká politika: ženy v labyrintu mužů?* C. d., s. 12.

⁸⁴Lenderová, Milena. *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009, s. 461.

⁸⁵Vohlídalová, Marta, Hana Maříková, Marie Čermáková a Romana Marková Volejníčková. *Sólo pro soprán: O ženách v české politice*. C. d., s. 20-21.

splňují požadavky pouze ze 60 %.⁸⁶ Sebevědomí vnímají jako důležitý faktor nejenom političtí aktéři, ale i voliči. Vliv souvisí také s dosavadními životními zkušenostmi a osobní mocí. Na politice se z těchto důvodů více podílejí jedinci, kteří jsou osobně přesvědčeni a věří, že se v politice perfektně orientují. Prosadit svou politickou moc totiž není v České republice snadné, a proto o ni usilují pouze ti, kteří důvěřují, že jejich vynaložené úsilí nepřijde vniveč.⁸⁷

Poslední bariérou, kterou zmíním, je rozdílné pojetí politiky a moci. Tím, že jsou ženy často voleny do nižších funkcí a do méně prestižních odvětví, dochází k rozdílnému přístupu k funkcím. Ačkoliv jejich funkce nebývají natolik důležité, mnohem více pocítují osobní důležitost plynoucí z postu a ke své roli přistupují jako k veřejné službě.⁸⁸ Mužům bývá veřejností více připisována bezohlednost a neustálé soupeření o moc. Moc v politice přestává představovat formu vlády, jako spíše snahu všem dokázat, kdo je mocnější. Samy političky však současnou podobu politiky nedokážou zcela změnit, jelikož se stále nachází převážně na mužském území, kde platí pravidla, jaké si muži sami nastaví. Skupina, která disponuje politickou mocí, svou pozici měnit nepotřebuje, a tak nedochází k žádným zásadním změnám. Ženy v neposlední řadě vychází v politice spíše ze svých zkušeností v soukromé sféře a využívají znalosti z každodenního života. Většina se zaměřuje také na prosazení rovnocenných příležitostí. Muži oproti nim se spíše orientují na svou kariéru a vymezují si strategické cíle, na které se zaměřují. Ženy celkově svou politiku zakládají častěji na kooperaci než na konkurenčním boji.⁸⁹

⁸⁶Fórum 50%. *Bariéry v politice* [online]. [cit. 2021-06-28]. Dostupné z: <https://padesatprocent.cz/cz/statistiky/bariery-v-politice>.

⁸⁷Vohlídalová, Marta, Hana Maříková, Marie Čermáková a Romana Marková Volejníčková. *Sólo pro soprán: O ženách v české politice*. C. d., s. 21.

⁸⁸Rakušanová, Petra. *Česká politika: ženy v labyrintu mužů?* C. d., s. 12.

⁸⁹Hausarová, Eva. *Růže mezi trnám: ženy v politickém životě*. C. d., s. 44-45.

4 Postoj vybraných politických stran ke genderové otázce v české politice

V empirické části své bakalářské práce se budu zabývat postojem vybraných politických stran k problematice nízkého počtu žen v politice České republiky. Nejdříve blíže specifikuji téma a cíle výzkumného šetření. V první podkapitole se zaměřím na metodologii výzkumu, která byla využita pro přípravu rozhovorů s informanty. Jako metody byl využitý polostrukturovaný rozhovor a asynchronní interview s využitím e-mailu.

4.1 Téma a cíle výzkumného šetření

V rámci výzkumného šetření jsem se zaměřila především na otázku genderu v české politice a její vnímání vybranými politickými stranami. Jelikož je cílem bakalářské práce zjistit postoj stran v obecné rovině k nízkému zastoupení žen v politice a možným řešením této problematiky v České republice, zaměřila jsem se také na stranickou politiku. Ptala jsem se, do jaké míry se vybrané politické strany zabývají otázkou genderu. Podrobně jsem se poté zajímala také o činnost (pokud nějakou vykazují), kterou zastávají nejenom uvnitř strany na podporu žen. V neposlední řadě jsem zjišťovala i chystané plány u voleb do Poslanecké sněmovny konající se v říjnu 2021.

Hlavní výzkumné otázky, které jsem si při výzkumu pokládala a snažila zodpovědět, jsou celkem tři: (1) Jak vnímají politické strany problematiku znevýhodnění žen v politice? (2) Do jaké míry se vybrané politické strany zabývají otázkou genderu? (3) Co v tomto kontextu chystají vzhledem k volbám do Poslanecké sněmovny, které budou v říjnu 2021?

4.2 Metodologie výzkumu

V empirické části bakalářské práce byly použity metody z kvalitativní strategie výzkumu. Pro tento typ výzkumné strategie je typická snaha o vhled a porozumění světa. Charakteristická je induktivní metoda, která v průběhu výzkumného šetření shromažďuje jednotlivá data o zkoumaném fenoménu a z nich vyvozuje výsledky. Oproti kvantitativní výzkumné strategii na počátku nemá stanovené žádné hypotézy a nesnaží se o jejich naplnění, či vyvrácení, ale v průběhu celého výzkumného procesu hledá odpovědi na předem

stanovené výzkumné otázky.⁹⁰ V rámci kvalitativní strategické metody jsem využila dva typy rozhovorů a to polostrukturovaný rozhovor a asynchronní interview s využitím e-mailu. Výzkumné šetření probíhalo během měsíce června a také části července v roce 2021. K zaznamenávání odpovědí byl využit diktafon v mobilním telefonu a nahrávání schůzky v aplikaci Microsoft Teams.

4.2.1 Strukturovaný a polostrukturovaný rozhovor

Rozhovor představuje jednu z nejvíce používaných metod kvalitativního výzkumu. Tím, že je využíván v průběhu každodenního života, je často veřejností mylně považován za nejsnazší techniku; opak je ale pravdou. K realizaci dobrého kvalitativního rozhovoru je zapotřebí rozsáhlých znalostí výzkumníka. Markéta Zandlová v publikaci *Metody výzkumu ve společenských vědách* popisuje výzkumný rozhovor takto: „...kde budeme kvalitativní rozhovor chápat jako kontextuální událost, při níž jsou ve vzájemné interakci či spolupráci mezi tazatelem a dotazovaným konstruovány významy a porozumění.“⁹¹ Rozhovory sloužící k výzkumu lze dále dělit do několika typů: strukturované (standardizované), polostrukturované (polostandarizované), nestrukturované (nestandarizované/neformální/volné) a narativní. Rozlišují se dále rozhovory s jednotlivcem (individuální) a skupinové (focus group). Lišit se také mohou na základě formy, kterou byly provedeny, buď se rozhovor může uskutečnit tváří v tvář, nebo online formou zprostředkovanou komunikačními technologiemi.⁹²

Výzkumný rozhovor, který jsem využila ve své bakalářské práci, byl polostrukturovaný individuální rozhovor a polostrukturovaný individuální rozhovor zprostředkovaný online komunikačními technologiemi. Rozhovor vedený přes komunikační technologie, v mém případě realizovaný přes platformu Microsoft Teams, byl synchronní povahy. Jinak řečeno výzkumník a respondent se oba účastnili rozhovoru ve stejný čas přes komunikační platformu. Polostrukturovaný rozhovor se vyznačuje tím, že k jeho realizaci jsou využity připravené tematické okruhy. Během rozhovoru se tazatel může respondenta doptávat na

⁹⁰Novotná, Hedvika; Špaček, Ondřej a Šťovíčková, Magdaléna (eds.). *Metody výzkumu ve společenských vědách*. Praha: FHS UK, 2019. s. 30.

⁹¹Tamtéž, s. 317.

⁹²Tamtéž, s. 321.

výzkumné otázky a tím korigovat směr hovoru. Otázky zde oproti strukturovanému rozhovoru, kde je pořadí pevně dané, mohou zaznít ve volném sledu.⁹³

V důsledku časové vytíženosti některých politických stran jsem při psaní bakalářské práce využila i jinou formu rozhovoru. Jednalo se o asynchronní strukturovaný rozhovor pomocí e-mailu.⁹⁴ Na e-mailovou adresu zástupců politických stran jsem poslala dokument s výzkumnými otázkami a oni mi na ně většinou během několika dnů odpověděli.

4.3 Výběr informantů

Nejdříve jsem plánovala rozhovory uskutečnit pouze se třemi zástupci jednotlivých politických stran, a to na základě toho, jaké množství žen v Poslanecké sněmovně tzv. mají. Z tohoto důvodu jsem oslovila politické hnutí ANO 2011, liberálněkonzervativní stranu ODS (Občanská demokratická strana) a křesťanskodemokratickou stranu KDU-ČSL (Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová). Tyto politické strany byly vybrány, jelikož mají největší (ANO 2011), nejmenší (KDU-ČSL) a průměrné (ODS) množství zastoupených žen. Mým cílem bylo zjistit, zda mezi jejich počty a jejich přístupem ke genderu existuje nějaká souvislost.

Avšak v průběhu výzkumu jsem byla nucena pozměnit jak metodologii, tak i výzkumný vzorek respondentů. Ze třech oslovených politických stran byla pouze ODS ochotna podílet se na mém výzkumu, nicméně z důvodu časové vytíženosti pouze písemnou formou. Při dotazu na případnou spolupráci jsem oslovila členku sekretariátu Zuzanu Paříkovou, která mou prosbu přeposlala vedoucímu mediálně analytického oddělení Romanu Binderovi. K písemnému vyjádření nakonec však nedošlo. Dále jsem oslovila generálního sekretáře KDU-ČSL Pavla Hořavu. Na dotaz ke spolupráci mi později odpověděla asistentka Senátu Parlamentu České republiky Lenka Shejbalová, jež kvůli pracovní vytíženosti paní 1. místopředsedkyně KDU-ČSL Šárce Jelínkové spolupráci odmítla. Kontaktovala jsem také zástupce politické hnutí ANO 2011. Nejdříve jsem se s žádostí obrátila na PR podporu

⁹³Tamtéž, s. 322.

⁹⁴Tamtéž, s. 333.

regionů Martina Vodičku, později i na hlavního manažera hnutí Jana Richtera. Ani jeden však na zasláný dotaz ke kooperaci neodpověděl.

Žádost o spolupráci při výzkumu jsem tak rozeslala i dalším politickým stranám; politickému hnutí STAN (Starostové a nezávislí), Pirátské straně, TOP 09, politickému hnutí SPD (Svoboda a přímá demokracie), ČSSD (Česká strana sociálně demokratická) a KSČM (Komunistická strana Čech a Moravy). Rozhovor byla ochotna poskytnout nakonec pouze Pirátská strana a politické hnutí STAN. S Pirátskou stranou jsem se spojila prostřednictvím jejich kontaktu pro veřejnost, záhy mě však Petr Oprášil z mediálního týmu odkázal na členku a dobrovolnici Šárku Václavíkovou. Na webových stránkách Starostů a nezávislých byl přímo vyznačen kontakt pro případné dotazy studentů k výzkumům na tiskového mluvčího Tomáše Pergla, takže u nich jsem oslovila právě jeho. K písemnému vyjádření svolilo SPD a TOP 09, kde u obou případů jsem nejdříve kontaktovala celostátní kanceláře. Odpovědi k výzkumu mi poté zaslal poslanec SPD Radovan Vích a za politickou stranu TOP 09 Jana Pleyerová z tiskového oddělení. Komunistická strana Čech a Moravy a Česká strana sociálně demokratická nijak nereagovaly. Žádost o spolupráci jsem zaslala tajemnici PK KSČM Vědunce Stuchlíkové a Českou stranu sociálně demokratickou jsem oslovila pomocí zprávy na její webové stránce.

4.4 Osnova polostrukturovaného rozhovoru a výčet výzkumných otázek

Rozhovor byl rozdělen do dvou tematických oblastí. V první části jsem se nejdříve zajímala o všeobecný postoj ke genderové nerovnosti v politice a v části druhé jsem se zaměřila na činnost jednotlivých stran v této oblasti.

4.4.1 Osnova polostrukturovaného rozhovoru

V úvodní části setkání jsem se jako výzkumnice představila a opět zmínila téma i cíle výzkum. Informant dal následovně k šetření informovaný souhlas a také on uvedl základní informace o své osobě. Následovala první část rozhovoru, která byla zaměřená na genderovou nerovnost, jež má za následky trvale nízký počet žen v české politice. Okruh probíraných témat zahrnoval otázky na zvýšení počtu žen v české politice, hlavní důvody nízké participace a případné změny uvnitř České republiky, které by mohly vést ke zvýšení

političek. Druhá část rozhovoru se poté zabývala činností politické strany směřujících ke snížení genderové nerovnosti a zvýšení počtu žen v české politice. Otázky se věnovaly zájmu stran a jejich dosavadním i budoucím krokům v dané oblasti.

4.4.2 Výčet výzkumných otázek

První část: **Jak vnímáte problematiku nízkého počtu žen v české politice?**

- Myslíte si, že by v české politice mělo být více zastoupených žen?
- Jaký je dle vašeho názoru hlavní důvod nízkého počtu žen v české politice?
- Co by se mělo v ČR změnit, aby se toto nízké číslo zvýšilo?

Druhá část: **Zabýváte se v politické straně problematikou genderové nerovnosti v české politice?**

- Zastáváte uvnitř strany nějaká stanoviska na podporu žen v politice?
- Pokud ano, jaké kroky jste doposud podnikli ke zlepšení ženského postavení či zvýšení počtu ženských kandidátek/političek uvnitř strany?
- Při zaměření se na nedalekou budoucnost – plánujete určitá opatření vzhledem k říjnovým volbám do Poslanecké sněmovny?

4.5 Základní popis informantů a souhrn rozhovorů

4.5.1 Pirátská strana

Pirátská strana jako jedna z mála oslovených politických stran souhlasila s poskytnutím rozhovoru. Rozhovor se uskutečnil 3. července 2021 přes platformu Microsoft Teams se Šárkou Václavíkovou, která je již třetím rokem členkou Pirátské strany. Mimoto zastává také funkci předsedkyně Young Pirates of Europe.⁹⁵ Je dále zakladatelkou a vedoucí pracovní skupiny *Rovné šance*, která se zabývá rovným zastoupením žen ve straně ale i ve společnosti. Je také členkou republikového výboru celostátního fóra.

⁹⁵Young Pirates of Europe je evropská mlado pirátská federace, která sdružuje organizace pirátské mládeže osmi členských zemích (Rakouska, Běloruska, České republiky, Finska, Německa, Islandu, Slovinska a Švédska).

Jak vnímáte problematiku nízkého počtu žen v české politice?

„No tak vnímám to tak, že zastoupení žen je velice podprezentované, máme tady vlastně 52 % žen v obyvatelstvu, nicméně v politice ve volených funkcích je tak maximálně 30 % a to pouze v komunálu a vlastně čím výše jdete, tak tím je to zastoupení nižší. To mi tedy přijde jako docela hrozné vzhledem k tomu, že tady máme 100 let od toho kdy jsme si tedy slavně získali volební právo a právo se nechat volit a nominovat. Myslím si, že za těch 100 let jsme se mohli posunout mnohem dál. Vnímám to jako docela velký problém a taky jako velké překážky, které nám tady nastavily jak komunismus, který jako sice feminismus se nějak snažil řešit, ale bohužel to nedopadlo úplně nejlépe a vlastně po Sametové revoluci tady přišla taková ta móda, že všechno komunistické a všechno levicové je špatné a čímž vlastně do toho spadnul i feminismus, který původně do toho komunismu úplně nepatřil. Ale znovu jsme do toho tak nějak tlačeni neustále, takže jako vnímám to tak, že feministé tedy docela čelí předsudkům a nějaké té demonizaci. Takže tak asi obecně.“

Myslíte si, že by v české politice mělo býti více zastoupených žen?

„No já nemohu mluvit úplně za celou stranu, já jsem pouze nějaká část té strany, nicméně jako vnímám v Pirátské straně velký posun k tomu, že jako chceme rovnější zastoupení žen, hledáme ty cesty, nicméně i jako vnitrostranicky je to téma, které teprve vlastně otevíráme a snažíme se ho diskutovat mezi námi, ale jako jestli můžu mluvit takhle jako obecně za Pirátskou stranu, tak vlastně už teďka se snažíme řešit třeba i jako kampaň zaměřenou na ženy, což je teďkon jako novinka, to se jako nedělalo, protože právě chceme přitáhnout nové členky, chceme přitáhnout voličky a vnímáme, že to je téma celosvětové a celorepublikové a chceme a být těmi tahouny. Takže si myslím, že teďka se to překlápí k tomu, že se to snažíme proaktivně řešit a dávat tomu ten prostor.“

Jaký je dle vašeho názoru hlavní důvod nízkého počtu žen v české politice?

„Tak to byly celkově jako historické a systémové důvody, tedy předsudky, že muž má mít tu kariéru a muž je ten, který všechno zvládá nejlépe a všemu rozumí, kdežto žena je iracionální a emocionální, hysterická a měla by se starat především o rodinu a ne o kariéru a už vůbec ne o politiku. Další věc je, že jako politika je pořád velmi mužské prostředí, je to jako nepřátelské prostředí, což tedy znemožňuje přístup citlivějším mužům nebo lidem jako

příslušníkům různých menšin, jako když se podíváte, jaké zastoupení je Romů, tak to je úplně jako tristní, přitom těch tady máme spoustu a taky by si zasloužili svoje zastoupení. Takže jako pořád je to doména bílých heterosexuálních mužů středního a vyššího věku. Takže to budeme muset jako trošku jakoby nabourat a jestli k tomu můžu poslední poznámku, tak moje snahy o to zvýšit zastoupení žen doufám, že povedou i k tomu, že se jako podaří rozbít ten skleněný strop pro ty menšiny, protože jako dokud neuznáme, že 50 % obyvatelstva si zaslouží své zastoupení, tak se nikdy nedostaneme k tomu, že si ho zaslouží i ty skutečné menšiny.“

Co by se dle Vašeho názoru mělo v ČR změnit, aby se toto nízké číslo zvýšilo?

„No tak když budu mluvit za stranu a za naši skupinu *Rovné šance*, tak se cesty snažíme hledat, snažíme se hledat cestou nějakých jako, teď nevím, jak to přesně říci. Já se nechci úplně vyhýbat kvótám, já osobně třeba pro kvóty jsem, ale nemůžu mluvit za stranu, protože strana má vyloženě v dlouhodobém programu, že proti kvótám je. Takže my se tedy snažíme hledat ty cesty trošku jinak. Myslím si, že dost pomáhá tomu se jako zaměřit na to a dát si třeba cíle, jako ne přímo kvótu ale cíl. My jsme si dali cíl za *Rovné šance*, že třeba chceme zvýšit zastoupení žen ve straně alespoň na 40 % a to nám dává jako nějaký mezník, ke kterému se pohybujeme. Takže jako nenecháváme se uchlácholit, tím že ročně nám přibude nějaké procento žen, protože to je hrozně málo a tímhle tempem se prostě nikam nedostaneme. Takže to nás nutí se nad tím víc zamýšlet a co jsem si o tom nějak tak četla, nebo co jsem se o tom bavila s lidmi tak, většinou to chtějí i ve firmách jako velkých nadnárodních korporacích, tak třeba tady tohle to funguje, nastavit si ten cíl a tím se ten proces dvojnásobně nebo trojnásobně zrychlí. Kampaň je jedna věc druhá věc je především teda zaměřit se na to prostředí. Ženy často nechtějí vstupovat do stran nebo vůbec do nějakých větších aktivit, protože to prostředí je nepřátelské a nepříjemné, schůze jsou třeba pozdě v noci, kdy se spousta žen musí věnovat domácnosti, ale je to i nastavením doma. Je to asi i v nějaké osvětě, ať se prostě ženský nenechají tlačit do těch domácích prací, který jako nám teďka tvoří většinu nebo spoustu našeho času a dělá to prostě ze 70 % až 80 % jenom ženy a muži téměř vůbec nebo v menším rozsahu, což nám prostě ubírá ten čas a energii na to, věnovat se dalším aktivitám. Takže, teďka Vám předám nějaké takové obecný poučky. Nějaký konkrétní kroky nevím, my se teďka za Pirátskou stranu snažíme prosadit

interní genderový audit, který by nám právě jako přesněji ukázal, kde v naší straně ty překážky jsou, abychom se o tom jenom nedohadovali, kde si kdo myslí, ale kde skutečně se to projevuje a jak to tedy můžeme změnit a potom tedy se budeme snažit nastavovat ty procesy jinak. Jinak obecně jako my máme přístup velice jako pro rodiče, na všech našich akcích je hlídání a dětské koutky, nicméně zjistili jsme, že to nestačí a že pořád prostě to zastoupení žen je příliš nízké.“

Zabýváte se v politické straně problematikou genderové nerovnosti v politice ČR?

„Já si myslím, že jako v tuto chvíli určitě ano. Je to posledního půl roku, co naše pracovní skupina funguje a myslím si, že jsme hodně přispěli k tomu, aby se to téma otevřelo, k tomu taky samozřejmě přispělo zahájení kampaně v květnu 2021, kde jsme dostali sekc od médií a od našich voličů, že je to tedy bída, že od nás očekávali toho víc. Protože jsme právě ta progresivní strana a je na nás v tomto ohledu vyvíjen vyšší nátlak. Jo, od jiných stran se to tolik neočekává, ale od nás se očekávalo, že právě tyto lidskoprávní věci budeme řešit a půjdeme jim trochu více naproti. Takže tohle nám otevřelo hodně dveře a od té doby se to řeší na všech úrovních vnitrostranicky.“

Zastáváte uvnitř strany nějaká stanoviska na podporu žen v politice? Pokud ano, jaké kroky jste doposud podnikli ke zlepšení ženského postavení či zvýšení počtu žen uvnitř politické strany?

„V minulosti to bylo jenom obecně ty dětský koutky a snažili jsme se nastavovat tedy schůze online, aby se mohl připojit kdokoliv, nicméně nám tam zůstali schůze od 20:00 hod. a později večer, kdy už spousta žen se stará o děti, že potřebují jít spát a tak, což prostě většinou řeší ženy. Takže tohle je ještě takový nešvar, který se nám nedaří úplně jako zlomit, je to dáno tím, že jsme všichni dobrovolníci, takže často to bohužel prostě dřív, než před tím večerem se prostě nesejdeme, ale doufáme, že se to změní. Jinak loni jsme si přizvali do strany *Konsent*, jestli znáte tuhle neziskovku. *Konsent* jehož ředitelka je Johanna Nejedlová. Oni vlastně mají kampaň „Když to nechce, tak to nechce“, což je proti sexuálnímu obtěžování a násilí. Tak ty jsme si přizvali do strany, aby nám pomohli řešit problémy, abychom se posunuli k lepšímu vnitřnímu prostředí. Protože jsme tady narazili na problémy šikany a sexuálního obtěžování a moc jsme si s tím neuměli poradit, protože na to nemáme nastavené nějaké vnitřní mechanismy, takže na to jsme si zaplatili vyloženě profesionály, tu

neziskovou organizaci, která nám udělala obsáhlý průzkum. Rok zde probíhaly nějaké pracovní skupiny a diskuze a nyní v těchto dnech bychom měli získat výsledky šetření a nějaké návrhy na to, jak to vnitřní prostředí zpříjemnit. Takže to věřím, že bude jeden z těch kroků, který pomůže právě ženám, aby se nebáli zapojovat, a hlavně aby u nás zůstávaly. Zjistili jsme, že spousta žen jako mají zájem, přijdou, ale poté rychle utečou. Což u mužů nebývá, ti spíše zůstávají. Takže toto jsme si tak zjistili, že to bude asi tím prostředím, a to se snažíme zlepšovat. Takže doufáme, že v následujících letech bude jenom lepší.“

Při zaměření se na nedalekou budoucnost – plánujete určitá opatření vzhledem k říjnovým volbám do Poslanecké sněmovny?

„No do těchto voleb jsme to bohužel úplně nestihli, jak jsem říkala, tématem zastoupení žen jsme se ve straně začali aktivněji zabývat před půlrokem a teprve před měsícem, jsme ho začali brát vážně. Takže naše kroky nyní směřují k těm dalším komunálním volbám 2022. Do těchto poslaneckých voleb už toho moc nezměníme, protože kandidátky jsou navolené, ty už jsou prostě tak jak jsou, nicméně mediální odbor se snaží alespoň teďka zaměřit online kampaň na ženy. To znamená zabývat se tématy, které jsou důležitější spíš pro ženy obecně a také se budeme snažit více propagovat nejenom jako kandidátky, ale i odbornice, dobrovolnice a aktivistky, které u nás jsou a jejichž práce často bývá zapomínána, právě tím, že třeba jsou jako velice aktivní a pracovité, ale nikde nekandidují, takže je nepromujeme, což jím potom znepríjemňuje další postup. To se týká obecně všech i mužů, kteří třeba nejsou aktivní v politice, ale chtěli by být, ale je těžké se jako vůbec tu cestu prorazit, jelikož tu máme nějaké aktivní politiky, kteří mají automaticky nějakou mediální pozornost a je pro ně jednodušší tedy být zvoleni. Takže tohle se snažíme trošku nabourat a hledat ty cesty, jak zviditelňovat více ženy ve straně.“

4.5.2 STAN (Starostové a nezávislí)

K realizaci rozhovoru svolili také Starostové a nezávislí. Rozhovor se uskutečnil 9. července 2021 v Praze a odpovědi k mým výzkumným otázkám mi poskytl tiskový mluvčí STANU Tomáš Pergl.

Jak vnímáte problematiku nízkého počtu žen v české politice?

„Já si myslím, že to zastoupení žen jako v širším měřítku v české politice není dostatečné a je to dlouhodobý problém české politiky a my se k tomu možná ještě dostaneme v dalších věcech, protože ten problém, který v prostředí těch politických stran je a který možná vám detailně popíšu v rámci dalších otázek, je to, že ten problém je už v samotné společnosti a nikam se neposouvá a projevuje se stejně jako v jiných oblastech i v rámci chování politických stran.“

Myslíte si, že by v české politice mělo být více zastoupených žen?

„Já si myslím, že určitě, ženy do politiky vnášejí určitou eleganci a možná trošku jiný pohled na to fungování a na tu politiku než muži. Právě to jako koření z toho, o čem se tady vlastně bavíme, je to takový začarovaný kruh, že v té společnosti prostě ty stereotypy jsou, to vnímání a myšlení těch odlišných pohlaví a ono se to může promítnout potom i do toho politického života.“

Jaký je dle vašeho názoru hlavní důvod nízkého počtu žen v české politice?

„Tak ten hlavní důvod je, že v té společnosti pořád přežívá nějaký vnímání stereotypů žen souvisejících ať už s výchovou dětí, vůbec v roli žen v domácnosti, v roli ženy prostě směrem k pracovnímu trhu a směrem k fungování rodiny tady ty stereotypy žijí pořád v té společnosti už z historického hlediska, ta společnost se ještě od těch stereotypů úplně neoprostila. To jsou podle mě ty hlavní bariéry, které jsou v té společnosti a vlastně se promítají potom do těch oblastí jako i v normálním pracovním životě, jako v průmyslu, v korporátu ale i ve fungování politických stran, a i do té politiky.“

Co by se mělo v ČR změnit, aby se toto nízké číslo zvýšilo?

„Já si myslím, že to hlavní a zase jsme u toho, že to jako zní filozoficky a je to taková první odpověď, vlastně strašně složitě proveditelná, se ukazuje a v tom, když se má něco v rámci společnosti měnit, ale je to nějaká osvěta, já nechci říct jako kampaň za práva žen a lepší postavení ve společnosti, ale ukazování těch vhodných vzorů a ukazování příkladů vlastně toho, že je schopný tyhle bariéry prolomit a ukazování příkladů, proč je dobré ty bariéry stereotypů prolomit. Tohle tedy zaprvé, to je taková ta osvěta, která by pomohla. To však souvisí se změnou myšlení lidí, to si musí prostě v médiích říct, že tímhle směrem se musí

vydat, nějaká politická strana si musí určit, že tímhle směrem se chce vydat, to si má šéf korporátu nastavit, že chce ty dobré příklady ukazovat. Tohle to už jako pramenění od těch individuálních rozhodnutí a individuálního přístupu k věci. Takže samozřejmě to je prostě pravděpodobnější se tou cestou vydat ve firmě, kde to šéfuje žena, která je tím dobrým příkladem. No a šířit prostě tuhle tu osvětu do celé společnosti to zaprvé a to strašně důležitý, byť se budu opakovat, hodně těžko uchopitelný a vypadá to, že i neproveditelný, protože lidi jsou v tomhle směru složití a budou se tenhle směr pokoušet napadnout a proto je to prostě strašně složitý. Ten druhý přímo konkrétnější případ je odstranit ty bariéry které dneska jsou při nějaký ty stereotypický roli v té domácnosti. Třeba bariéry při výchově dítěte, aby prostě ženy nedoplácely na to, když se rozhodnou vychovávat dítě a mít rodinu a zůstat s tím dítětem doma. Tak úplně zcela jednoduchá věc je mnohem víc podpořit práci na částečný úvazek a práci na home office a těchto možností je v politice mraky a je to spíše na základě nějakého politického rozhodnutí nebo kompromisu, jakou cestou se vydat a vlastně ten cíl by měl být takový, aby se ženám vyplatilo pracovat na částečný úvazek, aby se mužům vyplatilo a vlastně aby byli motivováni k tomu, aby si s ženami rozdělili ty role, že prostě někdo vychovává dítě, někdo pracuje, tak aby to směřovalo k tomu, že pokud o to oba rodiče stojí, aby se o tom mohli vzájemně podělit a zásadně se jim to vyplatilo. Dneska je situace taková, že jakékoliv rozdělení těchto rolí se nevyplatí ani z toho krátkodobého hlediska skrz daně, skrz nějaké pracovní podmínky a vůbec jako vstup na ten trh ale ani jako z dlouhodobého hlediska co se týče prostě nastavení důchodového systému u všech těchto věcí.“

Zabýváte se v politické straně problematikou genderové nerovnosti v české politice?

„Oni jsou zde dvě roviny, jak ty strany přistupují k nedostatečnému zastoupení žen a teď právě se to štěpí, protože jedna z těch rovin je nedostatečné zastoupení žen v politice, druhá je bariéra pro ženy v rámci jejich života. Tyhle dvě věci mají odlišné řešení a odlišný problém. Já jsem tady teď mluvil o těch bariérách žen pro život. Tam jde o tu konkrétní politiku a my samozřejmě se zabýváme i na půdě odborné komise jaké ty prvky do té politiky přijmout z hlediska legislativy nebo případně při vládním rozhodování jako změnu daňového systému, důchodového systému a tohle všechno máme obsažený v programu, jak komplexně k tomu přistoupit i z hlediska celého nastavení těchto dvou dost klíčových ekonomických

systémů a zapojit tam ten prvek nadšení pro odstranění těch bariér pro ženy. Pak je tam ta druhá rovina a to je zastoupení žen v politice a ta je na úrovni vnitrostranických procesů. Tam to řešíme, u nás je to teďka hodně aktuální téma, aktuální téma to bylo vlastně už před rokem a my jsme to řešili před podáváním kandidátek, že chceme podpořit ty ženy. Udělali jsme takovou vnitrostranickou kampaň. Zase to není dobrý, když ty ženy do nějaké pozice tlačíte násilím. To je vlastně ten systém kvót. Ženy by měly mít vždycky na výběr, jestli to chtějí dělat a když to dělat nechtějí, tak nemá smyslu je do toho tlačit násilím. My vnímáme to nedostatečné množství zastoupení žen v rámci politiky i v rámci naší strany. My jsme teď k tomu měli tříměsíční dotazník členské základy, jaké problémy vnímají a snažili jsme se je identifikovat ty bariéry, které u nás jsou, který vedou k tomu finálnímu zastoupení žen, ať už ve vnitrostranických výkonných funkcích nebo veřejných výkonných funkcích. A teď jsme předtím aplikováním těch řešení. Největší problém, který jsme identifikovali je ten, že to vnitrostranické zastoupení žen i nízké zastoupení žen v politice je důsledkem těch bariér, které jsou společenský a hrozně těžko se dokážou prolomit nastavením vnitrostranických procesů. Máme dílčí bariéry, které jsme identifikovali a můžeme sami nějakým způsobem aplikovat způsob řešení, který povede k odstranění těch bariér, ale jsou prostě vedlejší nějaké bariéry, které nejsou tak často zastoupené. Tolik lidí je v dotazníku neidentifikovalo, že s nimi souhlasí a ztotožňuje se s nimi. Ale to, co jsme z toho identifikovali, tak ta hlavní bariéra je prostě ta společenská a ta se hrozně těžko na bázi stranických procesů odstraňuje. A z těch vedlejších můžeme jmenovat to, že jsme přistoupili na nějaké změny třeba jednání vnitrostranických orgánů tak, aby vyhovovaly ženám, které se právě starají o domácnost. Plánujeme dětský koutky na našich větších jednání, kde víme, že se sjede více žen, které vychovávají děti. Takže to se snažíme odstranit, ale zase to jsou ty bariéry, který i tak souvisí s tím, že pro ženy je velmi těžké podílet se na stranickém působení, protože mají na krku dvě děti, nebo nějaký čas vaří večeři, oběd. Je to prostě těžké. Je důležité se kouknout u těch politických stran na to, jaký je podíl žen ve stranách a jaký je podíl žen ve veřejných funkcích a na tom se dá podle mě identifikovat, jaké strany potlačují ženy v rámci stranického působení. My tenhle problém nemáme, protože ten podíl žen ve veřejných funkcích i ve vedení té strany je takřka roven podílu žen v rámci strany. A tam už narážíme na to, že se k nám nehlásí tolik žen pod naše barvy. (To bude asi celorepublikový problém.) Jo a myslím si, že v tomhle jsou strany hodně podobně, ale jestli se dá někde určit, jestli nějaká strana

protěžuje chlapy nebo nějak brání ženám ve vzestupu, tak se to dá poznat jenom z tohohle čísla, protože hrozně těžko dostanete přirozeným způsobem jiný čísla v tom podílu zastoupení a v podílu, kolik máte členů.“

Zastáváte uvnitř strany nějaká stanoviska na podporu žen v politice? Pokud ano, jaké kroky jste doposud podnikli ke zlepšení ženského postavení či zvýšení počtu ženských kandidátek/političek uvnitř strany?

„No, v minulosti ne. My to chystáme do budoucna. A teď dokonce kolem předvolební kampaň, protože to je specifický a v téhle době se moc neřeší ty vnitrostranické záležitosti. Ale po volbách vždycky bývá u těch stran harmonogramem období od podzimu až do brzkého jara kdy se víc zaměřují ty strany na to vnitřní fungování – na nábor nových členů třeba a tak. A my chceme vést kampaň na sociálních sítích vyloženě cílenou na ženy, abychom zvedli ten poměr mezi muži a ženami, a protože filtrovat nějakým přijímáním odmítáním se prostě nedá, to je nedemokraticky přístupný. Ale dá se to tak, že prostě tam dám zase nějaký nadšení a prostě dám příspěvek, který bude na celou republiku na sítě, ale cílený bude primárně na ženy, aby se zapojily. (Takže genderovou problematikou jste se teprve začali zabývat?) Ano, začali jsme se zabývat. Myslím si, že minulý rok v roce 2020 nějak výrazně jsme si řekli. My jsme to totiž nikdy nevnímali jako problém. Ono to přichází. Myslím si, že my jsme spíše měli nadhodnocený počet žen oproti poměru a ani by u nás nebyli náznaky toho, že by ženy byly. Naopak my se snažíme o dostatečný zastoupení žen třeba i v mediálním prostoru. Když si vezmu, že ten poměr žen je u nás nějakých 20-25 %, tak se snažíme o to, aby mediálně třeba když jsou na tiskovku čtyři lidi, tak aby jedna z nich byla žena. Abychom nezapomínali na to, že tam je ten ženský prvek potřeba reflektovat a neprotěžovali muže v těch médiích a nenechat vystupovat na veřejnosti pouze ty muže. Byť je to hrozně těžký, když chtějí předsedu a předseda je muž. Tak se to těžko vyvažuje, ale tohle jsme vždycky dělali. V kandidátkách byly vždy zastoupeny ženy v krajských volbách jsme měli hodně žen. Naopak náš problém v současné chvíli, kdy se o tom začalo hodně mluvit, je ten, že poměr na koaličních kandidátkách je hodně nízký. Máme tam jednu žen ze čtrnácti, pokud se nepletu, a my jako naši koaliční partneři jsme si vystříleli naše ženy, který byly výrazný spíše ve vnitrostranické hierarchii, v krajských volbách, takže naše ženy zůstaly na krajích. Pak se zase dostáváme do toho, že je tam kumulace funkcí, to se snažíme se

omezovat. Zadruhé že narážíme zase na bariéru, která se dá přirovnat k celospolečenskému problému a to je ta, že ženy budou raději v komunální politice a na kraji než aby jezdily sem do sněmovny, protože ta práce v celostátní politice obnáší něco jiného než na kraji a obnáší to být celý týden mimo domov. (Je to opravdu tak, že ženy chtějí být pouze v komunální politice? Není to pouze předsudek, který přetrvává?) No, předsudek to určitě není. U nás probíhá pravidelně, nechci říct jako přemlouvání, protože to není žádný velký tlak, ale opravdu intenzivní přesvědčování žen, že je dobré vstoupit do celostátní politiky vždy před volbama, abychom tam měli vyvážené zastoupení žen na těch kandidátkách. Zároveň pak vyvážené množství žen čtyři roky v Poslanecké sněmovně. Takže my se snažíme intenzivně a my se teď snažili opravdu hodně intenzivně přemlouvat ženy z komunálu a ženy prostě, co se nám dostaly do kraje, že by měly jít do celostátní politiky. Ale setkali jsme se s fakt výrazným odmítnutím. Já si to vnitřně vykládám tak, že jsou to buďto ženy, které chtějí zakládat rodinu, což se s prací poslance prostě nedá skloubit, nebo jsou to ženy, které si nemohou z různých důvodů dovolit práci, která obnáší být čtyři měsíce tady v Praze mimo vlastní domov. Takže tohle je velká brzda a hrozně těžce se něco změní na práci poslance. Jsou tady poslanecké byty, kde člověk může bydlet i s rodinou a můžou se udělat dětský koutky ve sněmovně. Víím, že třeba Piráti tam ten dětský koutek mají, ale to není furt dostatečná motivace pro ženy opustit ten jejich domov. (Takže nestačí tedy změnit myšlení pouze mužů, ale i žen, což už je velká bariéra.) Právě, tohle už je strašně těžký. My nemáme problém v krajských volbách i v těch komunálních přemluvit ženy, ať jdou kandidovat na primátorku, nebo na hejtmanku, ale už máme velký problém přemluvit ženu, aby kandidovala na senátorku, nebo na poslankyni. Já si to vnitřně vykládám, že je to prostě tím, že to je jiná práce především v jiném prostředí a ty ženy se do toho prostě nehrnou. (Já si myslím, že je to způsobené hlavně i generačně a v budoucnu nastane větší posun než doposud, jelikož už nepřijímáme plně tradiční myšlení jako například naše rodiče.) Je to tak, ale v tom systému jsou stále nějaké brzdy, takže i když ta žena jako fakt chce v tom mladém věku, tak jsou tam nějaké brzy a ona jde do toho na sílu. Musí pro to spoustu obětovat, aby byla úspěšná, což u mužů není. Ono my teď žijeme v jiném světě, kdy ženy to chtějí, chtějí prolomit tyhle bariéry, ale zároveň to není tak, že by ty ženy nechtěly mít rodinu. Dost často by chtěly mít oboje a bohužel tohle v tom systému je daleko těžší. Žena když chce do 35 let, i když to těžký, tak to dokáže zvládnout – vyšplhat se až na čelo korporátu, kandidovat do

Poslanecké sněmovny, dostat se až sem a vyhrát tuhle válku. Problém nastává, když ta žena zároveň s tím chce mít rodinu a tam už je to obtížné. Proto já vnitřně tolik neobdivuji šéfky korporátu, které nemají rodinu, jako ty mladé šéfky, které se tam dostaly a zároveň u toho mají tu rodinu, protože tam už ty bariéry jsou diametrálně výš.“

Při zaměření se na nedalekou budoucnost – plánujete určitá opatření vzhledem k říjnovým volbám do Poslanecké sněmovny?

„My chceme vyzvednout nějaká témata, která se týkají žen, zapojit je do voleb, respektive nalákat voličky naší koalice tím, že vyzvedneme témata, který trápí výhradně ženy jako například problémy sexuálního a domácího násilí a tak dále. Ono i tím zvedáním těchto témat a tím, že ta strana reflektuje témata, která jsou reflektována na ženy, tak přilákává i ty ženy více k sobě. Jsou tam prvky sympatie k té straně a tím, že zvýšíte počet voliček, tak tím třeba zvýšíte i ten druhý stupeň a to je počet sympatizantů a třetí stupeň počet členek. Zvyšuje se pravděpodobnost, že se k vám ženy přidají, když reflektuje ty jejich témata i směrem k veřejnosti třeba v kampani. Takže o tohle se budeme snažit. Zastoupení žen v politice už nezměníme, ale my to budeme dělat furt a ono se to nezdá, ale třeba i já v mediálním týmu furt řešíme, jak nikoho nediskriminovat, nebo jak to mít vyvážené. Furt řešíme, že nám někde chybí žena a tu ženu tam instalujeme a mně to nepříjde vhodný. Je tam potřeba určité hranice a míra, kde se to dá skousnout, když ta žena má co říct a chce něco říct. Když ta žena je tam instalována zcela uměle a viditelně a jednoznačně, tak je to vůči ní spíše dehonestující, než když je to přirozený. To už je lepší ji tam nemít a to je právě zahájení naší kampaně. (To si právě myslím, že odpůrci genderového vyvážení v politice si myslí, že propagandisté se snaží pouze o kvóty, aby tam protlačili co nejvíce žen.) My vlastně v nějakém rozsahu děláme vnitřní kvóty dlouhodobě máme. Když se jedná o kandidátkách, nebo když se jedná o ženách v mediálním prostoru vzít nějakou ženu na tiskovku, tak vždy prvně přemýšlíme o tom, jestli je tam žena. Ale já si nemyslím, že je to špatně, protože když ty ženy nepustíte do toho veřejného prostoru, i když to na ně třeba nevychází a když je nebudete přemlouvat, aby na ty kandidátky šly a nebudete je motivovat, tak ony tam prostě nebudou a tím pádem se snižuje míra, že se ty bariéry ve společnosti odstraní a to je ten začarovaný kruh, prostě furt dokola. Takže on tam ten impulz musí být. Já nesouhlasím s kvótama, které jsou pevně daný, který jsou na papíře „A teď to bude 50 %, jinak se zboří

svět.“, ale jsme pro to, že by měly být vnitřní kvóty v tom člověku a vždycky by si měl říct, že je dobrý tu ženu tam dát a když nechce, tak ji motivovat. Když i přes motivaci nechce, tak hold ne, ale prostě pokusit se. To je podle mě ta zlatá střední cesta. Kvóty ne, ale nemůžeme říct, že stav je takový, že prvních šest lidí chlapů a ty ženský tam prostě nejsou. To nejde. Tak se s politikou nikam nepohne.“

4.5.3 TOP 09

Politická strana TOP 09 se mého výzkumu zúčastnila, avšak vzhledem k časovému presu politiků tak učinila pouze písemnou formou prostřednictvím e-mailové korespondence. Soubor s vyplněnými otázkami mi zaslala parlamentní asistentka z tiskového oddělení Jana Pleyerová.

Jak vnímáte postavení žen v české politice?

„Už při letmém pohledu na složení například Poslanecké sněmovny je zřejmé, že jsou ženy v české politice v menšině.“

Myslíte si, že by v české politice mělo být více zastoupených žen?

„Zastupitelská demokracie by měla do jisté míry reflektovat i genderové zastoupení dle zastoupení ve společnosti.“

Jaký je dle vašeho názoru hlavní důvod nízkého počtu žen v české politice?

„Jedním z důvodů může být konzervativní vnímání politiky společností. Od toho se odvíjí očekávání, které společnost od role žen má, a současně i očekávání samotných žen tváří v tvář politice. Pak se často stane, že ženy rezignují na svou roli v politice, která není společností explicitně žádána, a dají přednost rolím, které jsou společensky výše hodnoceny, například lékařky, pedagožky apod.“

Co by se dle Vašeho názoru mělo v ČR změnit, aby se toto nízké číslo zvýšilo?

„Jistou změnu již vidíme. Jde o celospolečenskou poptávku směrem k politickým stranám, aby na jejich kandidátkách a v jejich strukturách bylo více žen. Tato poptávka se i vzhledem k dobrým příkladům v zahraničí, např. prezidentka SR Čaputová, postupně zvyšuje. Je

úkolem politických stran, aby tento vítaný a smysluplný, nicméně živelný posun podporovaly.“

Zabýváte se v politické straně problematikou genderové nerovnosti v politice ČR?

„Ano, rozhodně však nezastáváme názor, že by řešení spočívalo v zavádění jakýchkoliv kvót na zastoupení žen v politice. TOP 09 je příkladem toho, že lze mít výrazné zastoupení žen i bez nich. TOP 09 předsedá Markéta Pekarová Adamová, téměř polovinu poslaneckého klubu TOP 09 tvoří ženy a do nadcházejících voleb kandiduje za TOP 09 mnoho kandidátek, mimo jiné čtyři lídryně.“

Zastáváte uvnitř strany nějaká stanoviska na podporu žen v politice?

„Lepší, než jakékoliv proklamace je jít příkladem. Předsedkyně TOP 09 Markéta Pekarová Adamová svou každodenní prací ukazuje, že ženy mají v politice své nezastupitelné místo.“

Pokud ano, jaké kroky jste doposud podnikli ke zlepšení ženského postavení či zvýšení počtu žen uvnitř politické strany?

„TOP 09 dlouhodobě prosazuje například podporu částečných úvazků či vyšší limity pro práci na dohodu. Tyto změny jsme navrhli v současném volebním období v Poslanecké sněmovně. To může ženám umožnit naplnit jejich nezastupitelnou roli matky, aniž by se vzdaly společensko-politických aktivit. Cílem těchto aktivit však je, aby benefity ze zmíněných změn mohli využívat i muži tehdy, pokud právě žena je v rodině tou, která je více vytížená a své role, například politické, se vzdát nechce či nemůže.“

Při zaměření se na nedalekou budoucnost – plánujete určitá opatření vzhledem k říjnovým volbám do Poslanecké sněmovny?

„V říjnových volbách na našich kandidátkách kandiduje řada žen, TOP 09 má ve čtyřech krajích zvolené lídryně. Lze očekávat, že jejich úspěch a angažmá v Parlamentu bude dalším krokem a inspirací ženám do politiky se pustit se vši vervou.“

4.5.4 SPD (Svoboda a přímá demokracie)

Politické hnutí Svoboda a přímá demokracie nejdříve nabídlo zodpovězení otázek písemnou formou, později se však kvůli časové vytíženosti omluvilo a na zaslané dotazy

neodpovědělo. Poslanec Radovan Vích nakonec poslal pouze stručné vyjádření postoje hnutí SPD k problematice zastoupení genderu v politice ČR.

Vyjádření znělo takto: „Jsme vyznavači tradičních hodnot ověřených staletími. Manželství musí být výhradně svazek muže a ženy, rodina = otec, matka a děti. Z takových tradičních hodnot roste a sílí hrdý národ chránící své členy a svoji vlast, svůj národní stát. Západní pseudohodnoty, jako adorace deviace, diktát menšin, volba pohlaví z desítek druhů, šílenství Me too a BLM i patologická "korektnost" a podobné nesmysly – to všechno je jen cesta k záhubě národa a ztrátě jeho vlasti.“

4.6 Analýza rozhovorů a výsledky výzkumu

Jak již bylo zmíněno v podkapitole 4.4 (Osнова polostrukturovaného rozhovoru a výčet výzkumných otázek), rozhovory byly rozděleny do dvou tematických oblastí, přičemž první oblast se vztahovala k obecnému postoji politického subjektu ke genderové nerovnosti v politice a druhá oblast byla již více zaměřená na vlastní vnitrostranickou politiku v této oblasti. Interpretace výzkumu bude strukturována podle těchto dvou oblastí. Každá část v sobě zahrnuje i analýzu dílčích otázek. Pro snadnější orientaci v textu vystupují informanti v analýze pod zkráceným názvem své politické strany – Šárka Václavíková z Pirátské strany dále jako Piráti, Tomáš Pergl od Starostů a nezávislých nese označení Starostové, Jana Pleyerová jako TOP 09 a Radovan Vích pod názvem SPD.

4.6.1 Postoj politických stran ke genderu v české politice

V této části jsem se zabývala v obecné rovině postojem politických stran k nízkému počtu žen v politice. Za hlavní výzkumnou otázku jsem si určila *Jak vnímáte problematiku nízkého počtu žen v české politice?* Při výzkumu jsem se dále zaměřila na následující dílčí otázky: *Myslíte si, že by v české politice mělo být více zastoupených žen? Jaký je dle vašeho názoru hlavní důvod nízkého počtu žen v české politice? Co by se mělo v ČR změnit, aby se toto nízké číslo zvýšilo?*

Při položení první otázky *Jak vnímáte problematiku nízkého počtu žen v české politice?* se většina respondentů vyjádřila velmi negativně k současnému stavu české politiky. Starostové označili nízký počet žen v politice za závažný problém, který v České republice

má dlouhodobé trvání. O zastoupení žen se dále vyjadřují jako o nedostatečném. Podobný pohled zastávají i Piráti, kteří se vyjádřili následovně: „...zastoupení žen je velice podprezentované, máme tady vlastně 52 % žen v obyvatelstvu, nicméně v politice ve volených funkcích je tak maximálně 30 % a to pouze v komunálu a vlastně čím výše jdete, tak tím je to zastoupení nižší. To mi tedy přijde jako docela hrozné vzhledem k tomu, že tady máme 100 let od toho kdy jsme si tedy slavně získali volební právo ...“ Ženy za menšinu v české politice označila rovněž TOP 09. Jedna politická strana se svým postojem ale vymykala. Z vyjádření SPD lze usoudit, že nerovnoměrné zastoupení v české politice si uvědomují, ale silně podporují stávající stav, na kterém nechtějí nic měnit.

Z těchto odpovědí tak vyplývá postoj stran i k následující otázce: *Myslíte si, že by v české politice mělo být více zastoupených žen?* Opět můžeme konstatovat, že majorita neboli tři ze čtyř informantů si myslí, že počet žen v politice by měl být navýšen. Vyjádření TOP 09 říká, že zastupitelská „... demokracie by měla do jisté míry reflektovat i genderové zastoupení dle zastoupení ve společnosti.“ Toto vyjádření je sice stručné, ale dle mého soudu velmi výstižné. Pozitivně se k navýšení počtu žen staví také Piráti a Starostové, kteří rozhodně chtějí a usilují o rovnější zastoupení žen. Starostové se vstupem žen do politiky mimo jiné spojují přínos v tom, že by tak ženy do politiky vnesly jistou eleganci a především jiný pohled na věc. Pouze SPD zastává odlišný názor a o problematice se vyjadřuje jako o diktátu menšiny, který nakonec dovede národ k záhubě.

V odpovědích na otázku *Jaký je dle vašeho názoru hlavní důvod nízkého počtu žen v české politice?* se objevoval velmi podobný (až možná stejný) důvod hned u třech politických stran a to Pirátů, Starostů a TOP 09. Obecně lze shrnout, že za největší bariéru bránící ženám vstup do politiky, je považována společnost a její přetrvávající tradiční postoj ke genderově rozdílným rolím. Starostové popsali hlavní důvod nízkého počtu žen v české politice takto: „Tak ten hlavní důvod je, že v té společnosti pořád přežívá nějaký vnímání stereotypů žen souvisejících ať už s výchovou dětí, vůbec v roli žen v domácnosti, v roli ženy prostě směrem k pracovnímu trhu a směrem k fungování rodiny. Tady ty stereotypy žijí pořád v té společnosti už z historického hlediska ta společnost se ještě od těch stereotypů úplně neoprostila.“

Na historické hledisko přetrvávajících předsudků odkazují také Piráti, když uvádějí, že „...muž má mít tu kariéru a muž je ten, který všechno zvládá nejlépe a všemu rozumí, kdežto žena je iracionální a emocionální, hysterická a měla by se starat především o rodinu a ne o kariéru a už vůbec ne o politiku.“ Dále také označili současnou politiku za nepřátelské mužské prostředí, kde dominují především bílí heterosexuální muži středního a vyššího věku.

Také TOP 09 označila českou společnost za konzervativní. To vede k tomu, že ve společnosti přetrvávají různá očekávání od žen a od mužů. TOP 09 v důsledku společenských očekávání vnímá, „...že ženy rezignují na svou roli v politice, která není společností explicitně žádána, a dají přednost rolím, které jsou společensky výše hodnoceny, například lékařky, pedagožky apod.“

SPD oproti ostatním politickým stranám se charakterizuje jako „...vyznavači tradičních hodnot ověřených staletími.“ Z této vlastní charakteristiky lze odvodit, že zastávají tradiční hodnoty, a tím pádem i tradiční uspořádání rolí v rodině a ve společnosti. Z takových hodnot dle jejich přesvědčení „...roste a sílí hrdý národ.“

Poslední otázka v obecné rovině, kterou jsem politickým stranám kladla, je dle mého názoru jedna z nejdůležitějších, zároveň však také nejtěžší co do míry realizovatelnosti, jelikož se táže po nutných změnách v celé České republice. Otázka zněla: *Co by se mělo v ČR změnit, aby se toto nízké číslo zvýšilo?* Ačkoliv se však jednalo o náročný dotaz, nápaditých odpovědí vybraných politických stran bylo mnoho. TOP 09 vyjádřilo nezbytnou potřebu o „celospolečenskou poptávku směrem k politickým stranám, aby na jejich kandidátkách a v jejich strukturách bylo více žen“. Za krok vedoucí kupředu označují také dobré příklady političek, díky kterým dochází ve společnosti k posunům.

Podporování vhodných vzorů zastávají i Starostové. Dle jejich názoru právě šíření takovéto osvěty je jeden ze dvou pilířů vedoucí ke změně myšlení lidí a zlepšení genderové situace. Starostové „...ukazování těch vhodných vzorů a ukazování příkladů vlastně toho, že je schopný tyhle bariéry prolomit a ukazování příkladů proč je dobré ty bariéry stereotypů prolomit.“ Za druhý bod nutný ke zvýšení počtu žen v české politice označili odstranění bariér, které udržují v domácnostech stereotypní role. Konkrétně by se dle jejich názoru mohlo jednat především o podporu práce na částečný úvazek a přesun práce na home office.

Političky by se tak podle Starostů méně dostávaly do konfliktu rolí matka – politička a mohlo by proto dojít ke zmírnění tlaku, jenž je na ně vyvíjen při výchově.

Také Piráti navrhli zajímavý a jednoduchý postup, který by mohl vést ke zvýšení počtu žen v politice. Podle něho by si každá politická strana měla obvykle zvolit cíl ohledně procentuálního podílu žen ve straně (Piráti si za tento cíl momentálně zvolil zvýšit počet žen ve straně alespoň na 40 %) a na ten se zaměřit. Tuto strategii úspěšně využívají již v některých firmách. Úspěšnost je prý natolik výrazná, že se díky ní „proces dvojnásobně nebo trojnásobně zrychlí“. Za další důležitý aspekt vedoucí ke zlepšení situace považují kampaně za lepší a přátelštější politické prostředí.

Politické hnutí SPD se pouze negativně vyjádřilo k „západním pseudo hodnotám“, které podle nich vedou ke ztrátě vlasti. Lze se domnívat, že problematika genderu je SPD vnímaná právě jako projev západní pseudohodnoty.

4.6.2 Vnitrostranická opatření na podporu žen v české politice

Druhá část analýzy rozhovorů se věnuje tomu, jak vybrané politické strany chtějí nebo zamýšlejí řešit genderovou nerovnost v politice. Hlavní výzkumná otázka zněla: *Zabýváte se v politické straně problematikou genderové nerovnosti v české politice?* Následně jsem se také ptala na tři dílčí výzkumné otázky: *Zastáváte uvnitř strany nějaká stanoviska na podporu žen v politice? Pokud ano, jaké kroky jste doposud podnikli ke zlepšení ženského postavení či zvýšení počtu ženských kandidátek/političek uvnitř strany? Při zaměření se na nedalekou budoucnost – plánujete určitá opatření vzhledem k říjnovým volbám do Poslanecké sněmovny?*

Na základě odpovědí na hlavní výzkumnou otázku *Zabýváte se v politické straně problematikou genderové nerovnosti v české politice?* mohu konstatovat, že genderovou nerovnost v české politice nejenom politické strany vnímají, ale také se jí zabývají jako problémem, který chtějí nějak řešit. Jiný názor a postoj k této problematice jako jediný z oslovených stran zastává SPD. Tím, že se ale k otázkám nevyjádřili přímo, lze pouze vyvodit jejich postoj z obecného vyjádření ke genderové nerovnosti. Z něho je však jasné, že genderové nerovnosti či jiným ženským tématům se nevěnují a staví se naopak proti rozbíjení tradičních systémů, které vnímají patrně jako projev právě řešení genderové

problematiky. Společenské hnutí *Me too*, které se vyznačuje svým bojem proti sexuálnímu obtěžování a zneužívání, označili za šílenství a nesmysl.

Zbylé oslovené strany se ale na rozdíl od SPD touto problematikou zabývají. Nejaktivnější postoj zastávají Piráti a Starostové. Jak Pirátská strana, tak i politické hnutí STAN označili genderové téma za velmi aktuální z hlediska toho, že jej vnitrostranicky řeší. Piráti se vyjádřili následovně: „...my se teďka za Pirátskou stranu snažíme prosadit interní genderový audit, který by nám právě jako přesněji ukázal, kde v naší straně ty překážky jsou, abychom se o tom jenom nedohadovali.“ K větší propagaci tématu přispěla především činnost pracovní skupiny *Rovné příležitosti*.

Také Starostové se rozhodli lépe zmapovat vnitrostranickou situaci, a proto v uplynulém roce zahájili tříměsíční dotazníkové šetření. Momentálně ale stojí před aplikací řešení. Již v tuto chvíli je ale zřejmé, že hlavní bariéra žen pro vstup do politiky je již zmíněný stav v celé společnosti. Za nejzásadnější problém identifikují nedostatečný zájem žen vstoupit do politiky.

TOP 09 se genderovou nerovností v politice také zabývá, přičemž má k problematice má poměrně jasný postoj: „...rozhodně však nezastáváme názor, že by řešení spočívalo v zavádění jakýchkoliv kvót na zastoupení žen v politice.“ Po rozhovorech mohu usoudit, že striktně dané celorepublikové kvóty se setkávají spíše s negativním ohlasem i u ostatních politických stran.

Tím, že následující dvě otázky na sebe navazují a doplňují se, v této části spojím odpovědi jak na otázku *Zastáváte uvnitř strany nějaká stanoviska na podporu žen v politice?, tak i na druhou výzkumnou otázku Pokud ano, jaké kroky jste doposud podnikli ke zlepšení ženského postavení či zvýšení počtu ženských kandidátek/političek uvnitř strany?* Jak již bylo zmíněno v předešlém odstavci, Piráti i Starostové se momentálně poměrně intenzivně zabývají otázkou genderové nerovnosti. Téma genderu však začali usilovně řešit teprve přibližně před rokem, a proto veškerá opatření mají teprve v plánu. Několik kroků přeci jenom ale podnikli. Piráti již v minulosti zavedli na schůzích dětské koutky, které byly k dispozici pro toho, kdo nemohl z jakéhokoliv důvodu nechat své děti doma. Snaha usnadnit matkám práci spočívala dále v tom, že v případě možnosti byly schůzky realizované online formou. Z výpovědi však není jasné, jestli se jednalo o dlouhodobé opatření, nebo byl přesun do online prostoru

zapříčiněn epidemickou situací. V důsledku sexuálního obtěžování a šikany si vloni také pozvali do strany neziskovou organizaci Konsent, jenž vystupuje proti sexuálnímu obtěžování a násilí. Piráti se ke Konsentu vyjádřili: „Tak ty jsme si přizvali do strany, aby nám pomohli řešit problémy, abychom se posunuli k lepšímu vnitřnímu prostředí.“ Momentálně čekají na výsledky výzkumu a doufají, že právě odstraněním nepřátelského prostředí docílí toho, že se k nim nejenom bude hlásit více žen, ale také u nich dlouhodobě zůstanou.

Starostové doposud žádné výraznější kroky neprovedli a to z jednoho prostého důvodu: „Ano, začali jsme se zabývat. Myslím si, že minulý rok v roce 2020 nějak výrazně jsme si řekli. My jsme to totiž nikdy nevnímali jako problém. Ono to přichází. Myslím si, že my jsme spíše měli nadhodnocený počet žen oproti poměru a ani by u nás nebyli náznaky...“ Přestože neměli daná určitá stanoviska, i tak u nich probíhaly vnitrostranické kvóty a snažili se o rovnocenné zastoupení žen jak na kandidátkách, tak například i v mediálním prostoru. Jako problém se zde opět ukazuje malé množství žen, které se chce podílet na politice. Počet aktivních žen klesá, čím výše se postupuje v mocenské hierarchii. Zmíněná situace byla popsána Starosty takto: „U nás probíhá pravidelně, nechci říct jako přemlouvání, protože to není žádný velký tlak, ale opravdu intenzivní přesvědčování žen, že je dobré vstoupit do celostátní politiky vždy před volbama, abychom tam měli vyvážené zastoupení žen na těch kandidátkách.“

K celé situaci se velmi odlišně staví TOP 09, která upřednostňuje správný ženský vzor před jakoukoliv proklamací. Za jeden z inspirativních vzorů uvedli předsedkyni Markétu Pekarovou Adamovou jenž dle jejich mínění: „... svou každodenní prací ukazuje, že ženy mají v politice své nezastupitelné místo.“ Stanovisko, které dlouhodobě prosazují na zlepšení ženského postavení v české politice, je podpora částečných úvazků či vyšších limitů pro práci na dohodu. TOP 09: „Cílem těchto aktivit však je, aby benefity ze zmíněných změn mohli využívat i muži tehdy, pokud právě žena je v rodině tou, která je více vytížená a své role, například politické, se vzdát nechce či nemůže.“ O zavedení částečných úvazků usilují ale i Starostové.

O dosavadních krocích ke zlepšení ženského postavení ze strany SPD strana ve svém vyjádření neposkytla žádné informace. V návaznosti na jejich postoje lze ale usoudit, že žádné výrazné kroky v minulosti nejspíše v této oblasti nekonala.

Třetí a tedy i poslední část analýzy je věnovaná plánům, co v oblasti genderové nerovnosti dělat, před volbami do Poslanecké sněmovny, které se konají na podzim roku 2021. Otázka přesněji zněla: *Při zaměření se na nedalekou budoucnost – plánujete určitá opatření vzhledem k říjnovým volbám do Poslanecké sněmovny?* TOP 09 vzhledem k nadcházejícím volbám uskutečnila především zařazení řady žen na kandidátní listiny. Dále také zmínili, že za jejich politickou stranu budou kandidovat zvolené lídryně celkem ve čtyřech krajích. Motivace se zde objevuje opět velmi podobná, jaká byla v předchozích otázkách: „...jejich úspěch a angažmá v Parlamentu bude dalším krokem a inspirací ženám do politiky se pustit se vší vervou.“

Žádné převratné plány v této sféře však nechystají ani Piráti, ani Starostové. Piráti uvedli: „No do těchto voleb jsme to bohužel úplně nestihli, jak jsem říkala, tématem zastoupení žen jsme se ve straně začali aktivněji zabývat před půlrokem a teprve před měsícem, jsme ho začali brát vážně. Takže naše kroky nyní směřují k těm dalším komunálním volbám 2022.“ Z rozhovorů s Piráty a Starosty je zřejmé, že jejich koalice plánuje v nadcházejících předvolebních měsících jednotný postup ve vystupování jejich mediálního týmu. Cílem je vyzvednout právě taková témata, která se více týkají žen a obecně přitahují jejich pozornost. K těmto tématům lze zařadit například sexuální a domácí násilí. Starostové uvedli „...tím, že ta strana reflektuje témata, která jsou reflektována na ženy, tak přilákává i ty ženy více k sobě. Jsou tam prvky sympatie k té straně a tím, že zvýšíte počet voliček, tak tím třeba zvýšíte i ten druhý stupeň a to je počet sympatizantů a třetí stupeň počet členek.“ Piráti dále také v rozhovoru zmínili, že mají v plánu začít propagovat nejenom kandidátky, ale také všeobecně důležité ženy jako různé odbornice, dobrovolnice a aktivistky, které se svou prací zásadně podílí na chodu Pirátské strany, ale jsou často opomíjeny.

Z vyjádření SPD opět nelze vyvodit, zda plánují určitá opatření ke zvýšení počtu žen v politice vzhledem k říjnovým volbám do Poslanecké sněmovny. Patrně ale SPD nebude mít v plánu podniknout nějaká opatření, díky kterým by se výrazně zvýšil počet žen v české politice.

4.7 Feministický kontext rozhovorů

Abych dosáhla větší propojenosti teoretické analýzy a empirického výzkumu, rozhodla jsem se do bakalářské práce zařadit analýzu postojů vybraných politických stran v kontextu vln feministického hnutí popsaných výše. Cílem této pasáže je provázat teoretické znalosti vývoje feminismu s rozhovory s Pirátskou stranou, TOP 09, politickým hnutím SPD a STANEM. Otázka tedy zní: K jaké vlně by bylo možné zařadit postoj jednotlivých politických stran?

V návaznosti na proběhlé rozhovory mohu konstatovat, že jak Pirátská strana, tak i TOP 09 se STANEM vychází svým postojem ze skutečnosti, že v České republice i nadále přetrvává patriarchální uspořádání společnosti. Přestože ženy mají stejný přístup ke vzdělání jako muži, ne vždy jim získaný titul pomůže k dosažení vysněné profese. Právě i těmito znaky se charakterizovala druhá vlna feminismu. Problém současné doby však často není v nepřístupnosti profese pro ženy jako spíše v neprostupnosti mocenské hierarchie. Společný rys je ale u obou situací stejný: stereotypní myšlení převládající ve společnosti. Všechny tři zmiňované politické strany v rozhovorech uvedly, že největší bariéru pro ženy při vstupu do politiky představuje společnost. Politika je totiž i nyní stále vnímána jako především mužské prostředí, a to má vliv nejenom na voliče, ale také konkrétně na ženy. Na základě tohoto přetrvávajícího tradičního myšlení nemá však velká část žen zájem se v politice jakkoliv angažovat. V této skutečnosti lze spatřit paradox; dříve se ženy politického života účastnit nemohly, ale chtěly, dnes se účastnit mohou, ale nechtějí. (Je ale zapotřebí zmínit, že ani kdysi všechny ženy do politiky nechtěly.) Další vzájemná shoda s druhou vlnou feminismu spočívá v přenesení a v řešení genderové nerovnosti i uvnitř soukromé sféry. Politické strany jsou si vědomy odlišností genderových rolí v rodině, které také zásadně determinují genderově nerovnoměrně zastoupenou českou politiku.

Postoj politické hnutí SPD oproti ostatním stranám nemohu zařadit do druhé vlny, nýbrž spíše do vlny první (pokud vůbec). SPD jasně staví svou politiku na tradičních hodnotách, které jsou ověřeny po staletí. Podporují tzv. tradiční manželství a s ním spjaté i stereotypní role mužů a žen tak, jak se vyvinuly v období vrcholné modernity (od druhé světové války do cca 80. let 20. století). Cílem hnutí ale samozřejmě není odebrat ženám volební právo, a proto se v tomto aspektu jednoznačně shoduje s první vlnou, jež o volební právo výrazně

usilovala. Negativním postojem k volbě pohlaví, nebo například k hnutí Me too ale na druhou stranu upírá ženám (a nejenom ženám) druhý zásadní požadavek, kterého chtěla první vlna dosáhnout, a to základního občanského práva na sebeurčení.

Závěr

Ve své bakalářské práci jsem se zabývala poměrně aktuálním tématem, které hýbe společností, a to genderovou nerovností. Jelikož se však jedná o velmi obsáhlou problematiku, zaměřila jsem se pouze na oblast politiky; přesněji na genderovou nerovnost v české politice. Bakalářská práce nezůstala pouze u rozboru popisu situace založeném na analýze publikovaných vědeckých textů, ale je v ní zahrnuta i empirická část, jejíž hlavním cílem bylo zachytit postoj vybraných politických stran k genderové nerovnosti. Abych však mohla provést zmíněné empirické šetření, musela jsem nejdříve zmapovat současnou situaci a vybrané vědecké zdroje. K tomu jsem využila právě první (teoretickou) část, kde jednotlivé kapitoly představovaly podklad pro plánovaný výzkum.

Z tohoto důvodu bylo důležité, nejdříve si vymežit základní pojmy, s kterými jsem následně pracovala v rámci celé práce. Charakteristika genderu, genderových stereotypů a feminismu mi poskytla lepší orientaci v problematice genderové nerovnosti a nerovnosti obecně. V dalších kapitolách jsem se zabývala především tím, proč je v České republice v politice poměrně málo žen a jaké jsou možné příčiny tohoto relativně nízkého zastoupení. Podrobně jsem se proto zaměřila na efekt skleněného stropu v české politice a na bariéry znesnadňující ženám vstup do tohoto tradičně mužského prostředí.

Jak jsem již zmínila, hlavním cílem bakalářské práce bylo zjistit postoj vybraných politických stran k genderu v české politice. Na základě strukturovaných nebo polostrukturovaných rozhovorů vedených s informanty vybraných politických stran jsem se tak pokoušela najít odpovědi na mé tři výzkumné otázky: Jak vnímají problematiku znevýhodnění žen v politice? Do jaké míry se vybrané politické strany zabývají otázkou genderu? Co v tomto kontextu chystají vzhledem k volbách do Poslanecké sněmovny, které budou v říjnu 2021?

Z analýzy odpovědí Pirátské strany, TOP 09, politického hnutí STAN a SPD je zřejmé, že většina (všechny politické strany kromě SPD) není spokojená s genderovým uspořádáním, které panuje v české politice a myslí si, že by množství žen v politice mělo více reflektovat jejich zastoupení v české společnosti. Ačkoliv však tytéž strany označily nízké zastoupení žen v politice za dlouhodobý problém, genderovou problematikou se začala Pirátská strana a Starostové a nezávislí výrazněji zabývat až v uplynulém roce. Opatření vedoucí k přilákání

více žen do politiky tak mají teprve v plánu. Také TOP 09 se vyjádřila, že se problematikou vnitrostranicky zabývají. Jejich postup však spočívá především v inspirování ostatních žen prostřednictvím každodenní práce již aktivních političek. Kromě dosazení žen na kandidátní listiny, u kterých TOP 09 také uvedlo, že za jejich stranu budou kandidovat lídryně ve čtyřech krajích, neplánuje Pirátská strana, TOP 09 a ani STAN žádná výrazná opatření pro podzimní volby 2021 do Poslanecké sněmovny, která by potenciálně mohla vést ke zvýšení počtu žen v politice. Výrazně odlišný postoj k celé problematice genderové nerovnosti zastává politické hnutí SPD, jež se hlásí k tradičním hodnotám. SPD se silně se staví proti západním hodnotám jako je například diktát menšin, volba pohlaví z desítek druhů (podle jejich vyjádření) nebo také společenskému hnutí Me too a Black Lives Matter. Podpora těchto tendencí vede podle jejich přesvědčení pouze k záhubě národa.

Otázka genderu v české politice je velmi rozsáhlé téma a z tohoto důvodu moje bakalářská práce nereflektuje celou problematiku. Nabízí se zde tedy prostor jak pro zmapování postojů ostatních politických stran, tak i případné pokračování výzkumu s důrazem na nějakou ze vzniklých otázek v podrobné rovině.

Seznam literatury a jiných informačních zdrojů

- Český statistický úřad. *Gender: Základní pojmy* [online]. 29.02.2016 [cit. 2021-06-28]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/gender/gender_pojmy
- Český statistický úřad. *Volby do Evropského parlamentu konané na území České republiky ve dnech 24.05. – 25.05.2019* [online]. [cit. 2021-06-28]. Dostupné z: <https://www.volby.cz/pls/ep2019/ep?xjazyk=CZ>
- Český statistický úřad. *Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 20.10. – 21.10.2017* [online]. 22. 11. 2017 [cit. 2021-06-28]. Dostupné z: <https://www.volby.cz/pls/ps2017nss/ps?xjazyk=CZ>
- Český statistický úřad. *Volby do Senátu Parlamentu ČR konané v roce 2020* [online]. [cit. 2021-06-28]. Dostupné z: <https://www.volby.cz/pls/senat/se?xjazyk=CZ&xdatum=20201002>
- Český statistický úřad. *Volby do zastupitelstev krajů konané dne 2.10. – 3.10.2020* [online]. [cit. 2021-06-28]. Dostupné z: <https://www.volby.cz/pls/kz2020/kz?xjazyk=CZ>
- Český statistický úřad. *Volby do zastupitelstev obcí* [online]. [cit. 2021-06-28]. Dostupné z: <https://www.volby.cz/pls/kv2018/kv?xjazyk=CZ&xid=0>
- DOBEŠOVÁ, Mirka. *Afirmativní akce jako nástroj k odstraňování různých forem diskriminace?*. In: Pro Fair Play [online]. 22. 9. 2015 [cit. 2021-06-28]. Dostupné z: <https://www.profairplay.cz/afirmativni-akce-jako-nastroj-k-odstranovani-ruznych-forem-diskriminace/>
- Fórum 50%. *Bariéry v politice* [online]. [cit. 2021-06-28]. Dostupné z: <https://padesatprocent.cz/cz/statistiky/bariery-v-politice>
- Forum 50 %. *Vláda ČR* [online]. [cit. 2021-06-28]. Dostupné z: <https://padesatprocent.cz/cz/temata/statistiky-analyzy-vyzkumy/zastoupeni-zen-a-muzu-v-politice/vlada-cr>
- HAŠKOVÁ, Hana, Alena KŘÍŽKOVÁ a Marcela LINKOVÁ, ed. *Mnohohlasem: vyjednávání ženských prostorů po roce 1989*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR, 2006.
- HAUSEROVÁ, Eva. *Růže mezi trním: ženy v politickém životě*. Praha: Zelený kruh, 1996.
- JANOŠOVÁ, Pavlína. *Dívčí a chlapecká identita: vývoj a úskalí*. Praha: Grada, 2008.
- CHALOUPKOVÁ, Jana. Faktory ovlivňující dělbu domácí práce v českých domácnostech a hodnocení její spravedlnosti. *Sociologický časopis / Czech Sociological Review*. 2005, roč. 41, č. 1 s. 59–61.
- KADLECOVÁ, Markéta. *Teorie genderu: Afirmativní akce/pozitivní opatření*. In: Fórum 50%. [online]. 11. 8. 2006 [cit. 2021-06-28]. Dostupné z: <https://padesatprocent.cz/cz/teorie-genderu-afirmativni-akcepozitivni-opatreni>
- KOLÁŘ, Petr a Petr VALENTA. *Parlament České republiky - Poslanecká sněmovna*. Praha: Pro Kancelář Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky vydal Ivan Král, 2009.

- KOMÁRKOVÁ, Olga. *Genderové stereotypy v reklamních textech*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, 2006.
- KŘÍŽKOVÁ, Alena. *Pracovní a rodinné role a jejich kombinace v životě českých rodičů: plány versus realita*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2006.
- LENDEROVÁ, Milena, ed. *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009.
- LORBER, Judith. *Gender Inequality: Feminist Theories and Politic*. New York: Oxford, 2012.
- MALÍNSKÁ, Jana. *Do politiky prý žena nesmí - proč? Vzdělání a postavení žen v české společnosti v 19. a na počátku 20. století*. Praha: Libri, 2005.
- Ministerstvo průmyslu a obchodu. *Co znamená genderový mainstreaming* [online]. 31.5.2019 [cit. 2021-06-28]. Dostupné z: <https://www.mpo.cz/cz/rozcestnik/rovnost-zen-a-muzu/genderovy-mainstreaming/co-znamenaa-genderovy-mainstreaming--246549/>
- NOVOTNÁ, Hedvika; ŠPAČEK, Ondřej a ŠTOVÍČKOVÁ, Magdaléna (eds.). *Metody výzkumu ve společenských vědách*. Praha: FHS UK, 2019.
- OAKLEY, Ann. *Pohlaví, gender a společnost*. Praha: Portál, 2000.
- OSVALDOVÁ, Barbora. *Česká média a feminismus*. Praha: Libri, 2004.
- PETRUSEK, Miloslav, Hana MAŘÍKOVÁ a Alena VODÁKOVÁ. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum, 1996.
- RAKUŠANOVÁ, Petra. *Česká politika: ženy v labyrintu mužů?* Praha: Fórum 50%, 2006.
- RAKUŠANOVÁ, Petra. *Názory veřejnosti na působení žen v politice*. In: Centrum pro výzkum veřejného mínění Sociologický ústav AV ČR [online]. 2. 8. 2004 [cit. 2021-06-28]. Dostupné z: https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a95/f9/100379s_po40802.pdf
- RENZETTI, Claire M. a Daniel J. CURRAN. *Ženy, muži a společnost*. Praha: Karolinum, 2003.
- SOKAČOVÁ, Linda. *Stručná historie feminismu*. In: *Feminismus: o ženách, mužích, feminismu a gender studies* [online]. [cit. 2021-07-04]. Dostupné z: <http://web.feminismus.cz/historie.shtml>
- STŘÍLKOVÁ, Ivana. *Dilemata pozitivní diskriminace a gender mainstreaming jako možné řešení? Gender, rovné příležitosti, výzkum*. 2005, roč. 6, č. 2, s. 18–21.
- ŠIMKA, Karel. *Politické účinky volebních systémů*. *Právník*. 2000, č. 12.
- UHDE, Zuzana. *Proč jsou kvóty strašákem*. *Gender, rovné příležitosti, výzkum*. 2006, roč. 7, č. 1, s. 6–10.
- Úřad vlády ČR. *Strategie rovnosti žen a mužů na léta 2021 – 2030* [online]. Únor 2021 [cit. 2021-06-28]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/Aktuality/Strategie_rovnosti_zen_a_muzu.pdf

VALDROVÁ, Jana. *Abc feminismu*. Brno: Nesehnutí, 2004.

VOHLÍDALOVÁ, Marta, Hana MAŘÍKOVÁ, Marie ČERMÁKOVÁ a Romana MARKOVÁ VOLEJNÍČKOVÁ. *Sólo pro soprán: o ženách v české politice*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, ve spolupráci s Fórem 50%, 2016.

VOHLÍDALOVÁ, Marta. *Výzkumná zpráva z dotazníkového šetření „Ženy a muži v rovnováze“*. In: Sociologický ústav AV ČR [online], 2015. Dostupné z: https://www.soc.cas.cz/sites/default/files/soubory/zprava_rovnovaha_dotazniky_final.pdf

WICHTERICH, Christa. *Globalizovaná žena: zprávy o budoucí nerovnosti*. V Praze: proFem, 2000.

WRIGHT, Erik Olin. *The glass ceiling hypothesis: A comparative study of the United States, Sweden, and Australia* [online]. Duben 2000 [cit. 2021-06-28]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/37623351_The_glass_ceiling_hypothesis_A_comparative_study_of_the_United_States_Sweden_and_Australia

ZVĚŘINA, Jaroslav. *Feminismus a jeho současné podoby*. In: Centrum pro studium demokracie a kultury [online]. 2016 [cit. 2021-07-09]. Dostupné z: <https://www.cdk.cz/feminismus-jeho-soucasne-podoby>